

Міністерство освіти та науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра філософії та культурного менеджменту

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
на тему «**Поетичні рефлексії на російсько-українську війну:
образно-тематичний зріз**»

Виконала студентка 4 курсу, групи К-41
напрямку підготовки 034 Культурологія
ОПП Культурологія
Поліщук Дар'я Олегівна

Керівниця:

док. філос. наук, доц.

Петрушкевич Марія Стефанівна

Рецензент:

док. філос. наук, проф.

Зайцев Микола Олександрович

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОЕЗІЯ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ЧАСУ.....	8
1.1. Поезія як засіб художнього осмислення суспільних подій.....	8
1.2. Українська поезія воєнного десятиліття: 2014-2024 роки.....	16
<i>Висновок до 1 розділу.....</i>	<i>23</i>
РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИЧНИЙ СПЕКТР ПОЕТИЧНИХ РЕФЛЕКСІЙ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ.....	24
2.1. Основні теми: боротьба, біль втрат, надія на перемогу.....	24
2.2. Особливості зображення національної ідентичності та патріотизму.....	30
2.3. Особистісний вимір трагедії війни: історії героїв і цивільних.....	36
<i>Висновок до 2 розділу.....</i>	<i>40</i>
РОЗДІЛ 3. ОБРАЗНА СКЛАДОВА ВОЄННОЇ ПОЕЗІЇ.....	43
3.1. Символіка війни: вогонь, руїни, кров.....	43
3.2. Образи природи як відображення настроїв і трагедій.....	46
3.3. Мотиви віри та любові.....	48
3.4. Вплив поезії на суспільну свідомість у контексті війни.....	51
<i>Висновок до 3 розділу.....</i>	<i>54</i>
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми. Війна стала важливим феноменом сучасної історії, який знайшов своє відображення у різних формах мистецтва, зокрема в поезії. Російсько-українська війна, що триває з 2014 року значною мірою вплинула на національну свідомість і творчість українських авторів. Поезія, як важлива складова культурної спадщини, відіграє ключову роль у формуванні соціально-психологічного портрету нації в умовах війни, а також у збереженні і відтворенні історичної пам'яті.

Учасники поетичного процесу через літературні образи і метафори висловлюють глибокі переживання, страхи, надії та прагнення. Тому аналіз поетичних творів на російсько-українську війну дозволяє не лише дослідити інтерпретацію подій війни, а й зрозуміти, як українські поети намагаються виразити складність і багатоаспектність цієї трагедії. Вивчення образно-тематичного контексту поезії допомагає розкрити не лише політичні і соціальні, а й психологічні аспекти війни, а також надає можливість осмислити роль поезії в процесах національної самоідентифікації, морального відновлення та підтримки духу в умовах війни.

Дослідження поетичних рефлексій на російсько-українську війну через образно-тематичний зріз є надзвичайно важливим, оскільки дозволяє розкрити різноманітні образи та символи, що виникають у контексті цієї війни, а також виразити складні емоції та переживання через метафори та теми, що відображають сутність конфлікту. Аналіз поетичних творів дає змогу оцінити, як саме війна впливає на національну ідентичність, ставлення до героїзму, жертв та трагедій.

Таким чином, **актуальність дослідження** поетичних рефлексій на російсько-українську війну через образно-тематичний зріз набуває значущості через те, що сучасна війна є не тільки військовим, а й культурним, соціальним і психологічним феноменом, який має глибокий відбиток у національній свідомості. Поезія як одна з основних форм культурного самовираження

відіграє важливу роль у формуванні громадської думки, вираженні болю, надії та боротьби на всіх етапах війни. Вивчення поетичних творів цього періоду дає можливість зрозуміти не лише особисті переживання авторів, а й колективні настрої та психо-емоційний стан нації.

Значущість дослідження полягає в необхідності глибшого осмислення та систематизації поетичних рефлексій щодо російсько-української війни. Це дослідження не лише доповнює літературознавчі праці про сучасну українську поезію, а й відкриває нові шляхи для розуміння культурного впливу війни на націю, надій і сподівань людей.

Недостатня теоретична і практична розробка цього питання вимагає комплексного підходу до аналізу поетичних текстів, що дозволить створити нову парадигму для розуміння літературних відображень війни і її культурних наслідків для українського суспільства, що зумовили вибір теми дослідження: ***«Поетичні рефлексії на російсько-українську війну: образно-тематичний зріз»***.

Аналіз стану наукової розробленості теми. Серед класиків літературознавства, які заклали основи теорії поезії, особливе місце займає Аристотель. Важливий внесок у розуміння природи поетичної творчості зробив Й. В. фон Гете. Розширення естетичних меж поезії здійснив Ш. Бодлер. Подібні ідеї простежуються і в творчості В. Гюго, який розглядав поезію як засіб вираження внутрішнього світу людини, її думок, почуттів і мрій. Серед модерних дослідників та критиків особливе місце посідає Р. Якобсон, який вивчав поетичну функцію мови, підкреслюючи її роль у комунікації. Його роботи значно вплинули на розвиток структуралістських методів аналізу поетичного тексту. Важливим дослідником поезії як культурного феномена був Т. С. Еліот. Філософський вимір поетичної творчості глибоко осмислював М. Гайдеггер.

Значний внесок у дослідження української поезики зробив Д. Чижевський. Він досліджував її зв'язки з бароковою культурою, вивчав ритміко-інтонаційні особливості віршування, а також аналізував специфіку

українського художнього мислення. Проблему поетичної символіки та наративної структури глибоко досліджував Г. Грабович. Суспільно-політичний аспект поезії був у центрі наукових досліджень І. Дзюби. Окремий напрям у дослідженні поезії розвивав М. Зеров – представник неокласиків, який у своїх літературознавчих працях приділяв увагу історичним аспектам розвитку української поезії.

Серед українських сучасних науковців, які досліджували тему поезії, варто відзначити Ю. Мусаковську, О. Пухонську, О. Діц, М. Коцюбинську, А. Мойсієнко, О. Кудряшову, М. Довгалецького, О. Потебню та інших.

Висвітлення тематики війни в художніх творах вивчали С.Бибик (2020), О.Колосова, О.Маленко, Я.Поліщук, О.Пухонська, О.Романенко, М.Стецик тощо. Аспекти зображення російсько-української війни через поезію вивчали С. Фіялка, М. Стецик, І. Стаднік, Т. Філат, Г. Білик, О. Маленко, Л. Мачулін, Т. Пастух та ін.

Мета: зробити теоретичний аналіз та проаналізувати практичне застосування поетичних рефлексій на російсько-українську війну в образно-тематичному зрізі.

Поставлена мета передбачає виконання наступних **завдань:**

- дослідити аспекти української поезії воєнного десятиліття (2014-2024 роки);
- здійснити аналіз тематичного спектру поетичних рефлексій на російсько-українську війну (основні теми: боротьба, біль втрат, надія на перемогу; особливості зображення національної ідентичності та патріотизму; особистісний вимір трагедії війни: історії героїв і цивільних);
- дослідити особливості образної системи воєнної поезії через символіку, образи війни та мотиви віри та любові;
- визначити аспекти впливу поезії на суспільну свідомість у контексті війни.

Об'єкт дослідження: сучасна українська воєнна поезія.

Предмет дослідження : образно-тематичний зріз поетичних рефлексій на російсько-українську війну.

Методологічна база дослідження ґрунтується на сукупності літературознавчих, філософських, культурологічних підходів, які дозволяють комплексно проаналізувати поетичні рефлексії на російсько-українську війну в образно-тематичному зрізі. Враховуючи багатовимірність досліджуваного явища, у роботі застосовано такі методи: герменевтичний метод – використовується для інтерпретації поетичних текстів у контексті історичних подій, авторських переживань та суспільних процесів. Структурно-семантичний метод – допомагає визначити основні образи, мотиви та теми в поезії, а також їхню взаємодію та функціонування в межах тексту. Контекстуальний аналіз – спрямований на дослідження впливу соціальних, політичних і культурних факторів на формування образного світу поезії воєнного десятиліття. Стилістичний аналіз – використовується для виявлення особливостей поетичної мови, художніх прийомів, що формують емоційний і естетичний вплив текстів.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі поетичних рефлексій на російсько-українську війну з урахуванням їх образно-тематичного аспекту. Дослідження вперше систематизує головні теми, мотиви й символіку сучасної воєнної поезії, виявляючи її роль у формуванні національної ідентичності та суспільної свідомості. Було визначено специфіку поетичних рефлексій на війну в контексті сучасних соціокультурних змін; здійснено аналіз основних тематичних ліній (боротьба, біль втрат, надія на перемогу) та їх художнього втілення; досліджено образну систему воєнної поезії, включаючи символіку війни, природи, віри та любові; розглянуто вплив поезії на суспільну свідомість у контексті війни; введено до наукового обігу окремі маловідомі або нові поетичні твори, що висвітлюють війну.

Результати дослідження сприяють глибшому розумінню ролі сучасної української поезії в умовах війни та її значення для формування історичної пам'яті й культурної стійкості суспільства.

Теоретичне та практичне значення дослідження. *Теоретичне* значення дослідження полягає у розширенні наукових уявлень про поетичне відображення війни в українській літературі, аналізі образно-тематичних

особливостей воєнної поезії та її впливу на національну ідентичність. Робота сприяє розвитку літературознавчих підходів до аналізу воєнного дискурсу, розкриваючи роль художнього слова у формуванні суспільної пам'яті та рефлексії на історичні події.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у наукових та освітніх цілях. Матеріали роботи можуть бути застосовані у навчальних курсах з української літератури, культурології, журналістики та історії. Також результати дослідження можуть бути корисними для письменників, критиків та громадських діячів, які прагнуть осмислити культурні та соціальні аспекти війни через поетичне слово. Крім того, дослідження може слугувати основою для подальших міждисциплінарних студій, що вивчають вплив війни на мистецькі процеси та суспільну свідомість.

Апробація роботи. Основні положення наукової роботи були апробовані в тезах «Українська сучасна поезія як відповідь на виклик часу» (Острозькі культурологічні читання: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Острог, 4 квітня 2025 р.). Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2025. С. 58 – 61.)

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел, який нараховує 61 позицію.

РОЗДІЛ 1. ПОЕЗІЯ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ЧАСУ

1.1. Поезія як засіб художнього осмислення суспільних подій

Сучасна українська література характеризується розмаїттям жанрів, тем та авторських стилів. Письменники й поети ХХІ століття активно розвивають традиції української культури, водночас інтегруючи її у світовий літературний контекст.

Поезія є одним із найдавніших і водночас найбільш динамічних видів мистецтва слова, що упродовж століть залишається потужним засобом художнього осмислення дійсності, вираження емоційного стану та рефлексії над суспільними й особистісними переживаннями. Вона проникає в усі сфери людського буття, формуючи унікальний мовний та смисловий простір, де стикаються естетичне, етичне й філософське начала [32].

Термін «поезія» походить від латинського *poēsis*, яке, своєю чергою, бере витоки з грецького *ποίησις* (*poiesis*), що означає «творення» або «створення». Поезія відрізняється від прозових текстів своєю структурою – використанням рими, метафор, символів, художніх образів, а також особливою ритмікою та інтонацією. Вона може передавати не лише індивідуальні переживання автора, а й відображати культурні, історичні та філософські ідеї [50].

З давніх часів поезія виконувала різні функції – від сакральної (у вигляді гімнів і молитв) до суспільно-політичної (як спосіб вираження протесту, патріотизму або роздумів про майбутнє). Вона залишається одним із найпотужніших засобів мистецького самовираження, що здатний змінювати світогляд, надихати, утішати й пробуджувати глибокі почуття [29].

У сучасних літературних словниках поезія визначається як жанр літератури, що через слово передає найвишуканіше вираження почуттів, емоцій і роздумів людини про красу, кохання, життя тощо. Поетичний твір може бути написаний як у віршованій, так і в прозовій формі. Словник іншомовних слів трактує поезію як:

- вид мистецтва, що через художні образи впливає на почуття та уяву читача; один із жанрів літератури;
- у вузькому розумінні – ритмічно організована, віршована мова, що протиставляється прозі;
- сукупність усіх віршованих творів певного автора, народу або історичної епохи;
- у переносному значенні – особлива чарівність, естетична привабливість явища чи події [49].

Поезія як мистецтво слова завжди була об'єктом уваги філософів, літературознавців та мовознавців. Від античності до сучасності науковці прагнули визначити її сутність, роль у суспільстві, вплив на людину, структуру та функціональні особливості [29].

Серед класиків літературознавства, які заклали основи теорії поезії, особливе місце займає Аристотель. У трактаті «Поетика» він вперше систематизував поняття поезії, розглядаючи її як мімезис (наслідування дійсності) та аналізуючи її жанрові особливості. Його праця стала відправною точкою для подальших досліджень у галузі літературознавства.

Важливий внесок у розуміння природи поетичної творчості зробив Й. В. фон Гете. У своїх працях він досліджував процес натхнення, взаємодію поета з культурною традицією та сутність художньої мови. Його сучасник, Ф. Шиллер, розглядав поезію як вираження свободи людського духу, наголошуючи на її здатності формувати особистість і впливати на суспільство.

Розширення естетичних меж поезії здійснив Ш. Бодлер. У своїх теоретичних працях він досліджував символіку та емоційний вплив поетичного слова, акцентуючи увагу на ролі поетичної уяви та асоціативних зв'язків. Подібні ідеї простежуються і в творчості В. Гюго, який розглядав поезію як засіб вираження внутрішнього світу людини, її думок, почуттів і мрій.

Згодом поезія стала об'єктом міждисциплінарних досліджень, що зумовило появу нових підходів до її аналізу. Серед модерних дослідників та критиків особливе місце посідає Р. Якобсон. Він вивчав поетичну функцію

мови, підкреслюючи її роль у комунікації. Його роботи значно вплинули на розвиток структуралістських методів аналізу поетичного тексту.

Важливим дослідником поезії як культурного феномена був Т. С. Еліот. Будучи не лише поетом, а й есеїстом, він розглядав поетичну творчість через призму традиції та індивідуального таланту, наголошуючи на значенні зв'язку з попередніми поколіннями письменників.

Філософський вимір поетичної творчості глибоко осмислював М. Гайдеггер. У своїх працях він трактував поезію як спосіб пізнання буття, приділяючи особливу увагу творчості Гельдерліна. Його ідеї продовжив П. Рікьор, який аналізував поетичний дискурс у контексті герменевтики, підкреслюючи його багатозначність та роль у формуванні людського досвіду [30].

Українське літературознавство має глибоку традицію дослідження поезії як мистецького, мовного та соціокультурного явища. Вітчизняні науковці аналізували її розвиток у загальноєвропейському контексті, розглядали особливості поетичної символіки, жанрових форм, наративних структур, а також взаємозв'язок поезії з суспільними процесами.

Значний внесок у дослідження української поетики зробив Д. Чижевський – видатний історик філософії та літературознавець, який розглядав українську поезію крізь призму європейської традиції. Він досліджував її зв'язки з бароковою культурою, вивчав ритміко-інтонаційні особливості віршування, а також аналізував специфіку українського художнього мислення. Його праці стали основою для подальших студій з компаративістики в українському літературознавстві [44].

Проблему поетичної символіки та наративної структури глибоко досліджував Г. Грабович – один із провідних сучасних літературознавців українського походження. У своїх працях він розглядав механізми творення поетичних образів, роль міфологічних мотивів та історичних кодів у ліриці українських авторів. Його особливо цікавили поетика Тараса Шевченка та процеси канонізації української літератури [29].

Суспільно-політичний аспект поезії був у центрі наукових досліджень І. Дзюби. Як літературознавець і громадський діяч, він аналізував, як поетичне слово відображає суспільні зміни, історичні злами та боротьбу за національну ідентичність. Дзюба вивчав творчість українських поетів у контексті національного відродження та культурної опозиції радянському режиму, підкреслюючи соціальну відповідальність митця [30].

Окремий напрям у дослідженні поезії розвивав М. Зеров – представник неокласиків, який у своїх літературознавчих працях приділяв увагу історичним аспектам розвитку української поезії. Він вивчав античні та ренесансні впливи на українську літературу, робив глибокий аналіз поетичних жанрів, стилістичних особливостей та еволюції віршування. Його підхід поєднував історичний аналіз із вимогами до високої культури слова [13].

У сучасному літературознавстві поезія досліджується з різних методологічних підходів – від структурного аналізу до когнітивних і герменевтичних інтерпретацій. Її специфічна образність, символіка та ритмомелодика вимагають комплексного аналізу, що включає не лише формально-стилістичні аспекти, а й контекстуальні, психологічні й семантичні рівні.

Серед українських науковців, які досліджували тему поезії, варто відзначити Ю. Мусаковську, О. Пухонську, О. Діц та інших. Вони розглядають різні аспекти проблематики, зокрема аналізують тематику й мотивацію сучасних літературних творів, досліджують їхні стилістичні особливості та мовні засоби, а також вивчають, як письменники відображають соціальні реалії та реагують на виклики сьогодення. Українська літературознавиця М. Коцюбинська у своїй праці «Література як мистецтво слова» досліджує поезію як форму художнього вираження, аналізуючи її образність та символіку [34]. А. Мойсієнко у монографії «Текст як мистецька даність. Проблеми поетичної мови» розглядає поетичний текст як мистецький феномен, досліджуючи особливості поетичної мови та структури. Він вважає, що «поетичний текст як об'єкт лінгвістичних досліджень демонструє різноманітні підходи, актуальність

яких змінюється залежно від суспільного та науково-культурного контексту» [38]. О. Кудряшова у навчальному посібнику «Поетика вірша» аналізує технічні аспекти віршування, такі як метрика, ритміка, строфіка та фоніка, що є ключовими елементами у вивченні поезії [35].

У поезії відображається унікальне сприйняття простору і часу, яке формується у свідомості митця, тобто саме ці категорії визначають основу художнього світу. Вони завжди були присутні в літературі, проте їхнє вираження змінювалося відповідно до стильових і жанрових особливостей різних епох. В. Діц зауважує, що «ознаки часу розкриваються через простір, а простір осмислюється і вимірюється часом. Саме це взаємопроникнення елементів формує художній хронотоп» [31].

М. Довгалецький вважав, що поезія має трояке завдання: повчати, розважати і спонукати до моральних вчинків. Він підкреслював, що поезія повинна не лише приносити естетичне задоволення, але й виконувати повчальну функцію, впливаючи на характери читачів [32].

О. Потебня розглядав поезію як форму мовної діяльності, де слова та висловлювання наділені внутрішньою формою. Він вважав, що поетичне слово має глибше значення, яке виходить за межі прямого змісту, і це сприяє розвитку людського мислення [36].

Існує багато різновидів поезії, кожен із яких має свої особливості, стиль та призначення:

- епічна поезія – розповідна форма, що описує значущі події, героїчні вчинки чи історичні моменти. Сюди належать епос, балади, поеми (наприклад, «Іліада» Гомера або «Слово о полку Ігоревім»);
- драматична поезія – поетичні твори, призначені для сценічного виконання. Вона включає трагедії, комедії, драматичні монологи (наприклад, драми Шекспіра);
- лірична поезія – суб'єктивна, емоційно забарвлена, виражає особисті переживання, почуття автора. До неї належать сонети, елегії, оди, гімни.

- Класична поезія – характеризується чіткими канонами, гармонією форми та змісту, строгими метричними схемами (наприклад, антична чи ренесансна поезія);
- авангардна поезія – експериментальна, руйнує традиційні форми, використовує новаторські техніки, гру зі словами, вільний вірш, асоціативні образи;

хорова поезія – створюється для виконання колективом, часто містить ритмічні повтори, музичні елементи, призначена для співу (наприклад, античні хори в трагедіях або духовні гімни) [61].

Для поезії характерні такі особливості:

- віршова форма – тексти будуються за законами ритмічної організації, часто містять риму або верлібр (білий вірш без рими, але з чітким ритмом);
- велика кількість художніх засобів – широко використовуються метафори, епітети, порівняння, символи, алегорії та інші тропи, які надають тексту глибини та багатозначності;
- високий рівень емоційності – поезія передає почуття автора через експресивність мови, мелодійність, інтонацію, а також через гру зі звуками та ритмом;
- лаконічність і багатозначність – у невеликому обсязі тексту автор передає глибокі думки, залишаючи простір для інтерпретації читачем;
- суб'єктивність і образність – поезія часто виражає внутрішній світ митця, його почуття, переживання та філософські роздуми через художні образи;
- музикальність – завдяки ритму, римі, алітерації та асонансу вірші легко запам'ятовуються та сприймаються на слух [55].

Одним із ключових методологічних підходів до аналізу поетичних творів є образно-тематичний підхід, який передбачає дослідження поезії через призму її образної системи, провідних тем і мотивів, що дозволяє виявити глибину художнього осмислення суспільних реалій. На основі образно-тематичного

підходу нами було виокремлено такі аспекти поезії як засобу художнього осмислення суспільних подій:

- Образність як вираження суспільних настроїв – поетичні твори часто використовують символи та метафори, що відображають суспільні зміни, політичні події або соціальні конфлікти. Образи війни, боротьби, визволення чи поневолення набувають різних художніх форм залежно від історичного контексту. Так, наприклад, в українській літературі XIX століття символіка кайданів та неволі стала центральною у творчості Тараса Шевченка, відображаючи соціально-політичне становище українського народу. У XX столітті модерністська поезія нерідко використовувала алегоричні та експресіоністські образи для передачі катастрофічності воєн і революційних змін [19].
- Тематика поезії та її соціокультурне значення – однією з основних особливостей поезії як літературного жанру є її здатність концентрувати суспільні переживання у вигляді глибоких ліричних рефлексій. Тематика поетичних творів може охоплювати широкий спектр суспільних проблем: національна ідентичність, соціальна несправедливість, війна та її наслідки, еміграція, бідність, революційні зміни. У цьому контексті поезія виступає не лише засобом художнього вираження, а й інструментом суспільного впливу, формуючи колективну свідомість.
- Поезія як дзеркало історичних подій – поетичні тексти нерідко виконують функцію документування історичних реалій, але в особливий, емоційно насичений спосіб. Наприклад, у творчості Лесі Українки суспільні ідеї трансформуються через художні образи, що робить її поезію актуальною не лише в історичному контексті, а й у сучасному сприйнятті. Подібну роль виконували твори німецького

поета Бертольда Брехта, в яких крізь призму соціальної сатири аналізувалися наслідки тоталітарних режимів [19].

- Поетичний текст як засіб впливу на суспільну свідомість, оскільки поезія не лише фіксує події, а й може впливати на суспільні настрої, пробуджувати почуття єдності або протесту. Це підтверджується прикладом поетичних маніфестів, що супроводжували революційні рухи, воєнні події або соціальні потрясіння. Вірші, написані під час Революції Гідності, стали не лише літературними творами, а й символами епохи, формуючи нові культурні та політичні смисли [19].

У сучасних умовах повномасштабної війни росії проти України, поезія стає голосом правди, звертається до світової спільноти, документує реальність та об'єднує людей у спільному переживанні. Від фронтових нотаток і волонтерських щоденників до творів, написаних у тилу чи в еміграції – українська поезія воєнного часу віддзеркалює силу духу нації та її незламність.

Ю.Мусаковська зазначає, що увага до української поезії під час війни свідчить про її історичне значення. Вірші стають виявом колективних емоцій та громадянської позиції, відображаючи глибокі переживання суспільства [1].

О. Пахльовська зазначає, що сучасна література про війну є важливим джерелом для читача нарівні з офіційними звітами та журналістськими матеріалами. Попри художній вимисел, такі твори передають справжні емоції, переживання й досвід конкретних людей. Вони не лише зберігають пам'ять про історичні події, унеможливаючи їхнє забуття, а й стають частиною культурної спадщини. Література виконує роль своєрідної терапії: вона дозволяє поділитися травматичним досвідом і водночас допомагає його осмислити [37].

Сучасна українська поезія відіграє значну роль у відображенні та осмисленні викликів часу, особливо в контексті війни, що триває з 2014 року та загострилася після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Поети реагують на ці події, створюючи твори, які не лише документують реальність, але й служать засобом емоційного вираження та колективної

пам'яті. Їхні твори стають літописом епохи, фіксуючи емоції, переживання та надії народу. Вони створюють художні, документальні та поетичні твори, що відображають трагічні події, суспільні трансформації та героїзм українців.

Поезія під час війни виконує кілька важливих функцій: вона документує події, служить засобом емоційного вираження та підтримує моральний дух суспільства. Як зазначає поет Б. Боденчук, «на кожне покоління припадає своя війна», і роль поетів у цей час – бути чесними та фіксувати реальність.

Загалом, поезія – це мистецтво слова, яке передає глибокі почуття, думки та уявлення про світ у лаконічній, ритмічно організованій формі. Вона поєднує змістовність і музикальність мови, створюючи емоційний та естетичний вплив на читача або слухача. Образно-тематичний підхід до аналізу поетичних творів дозволив виявити, яким чином поезія відображає суспільні реалії та впливає на формування громадської думки. Завдяки поєднанню художньої виразності, символічності та тематичної багатогранності поезія виступає важливим засобом художнього осмислення суспільних подій, зберігаючи актуальність у різні історичні періоди.

1.2. Українська поезія воєнного десятиліття: 2014-2024 роки

Російсько-українська війна 2014-2025 рр. стала важливою темою для численних літературних творів, які не лише документують історичні події, але й осмислюють воєнний досвід. Література виступає як інструмент рефлексії індивідуальних та колективних травм, що спричинені війною, і відображає як психологічний, так і соціальний вплив конфлікту на суспільство.

Роль поезії у війні полягає не лише в передачі емоційного досвіду, а й у сприянні культурній терапії, осмисленні подій та збереженні пам'яті про пережите. Поетична рефлексія допомагає зрозуміти природу війни, вплив на індивідуальне та колективне буття та відіграє важливу роль у відновленні після травм. Військові поети передають безпосередній бойовий досвід, у той час як мирні письменники відображають емоційні реакції суспільства на війну, створюючи важливі наративи для культурної пам'яті [35].

Українська поезія періоду 2014-2024 років відображає глибокі трансформації суспільства, спричинені російсько-українською війною, яка розпочалася в лютому 2014 року з окупації Криму та продовжилася бойовими діями на Донбасі, а з лютого 2022 року переросла у повномасштабне вторгнення Росії на територію України [37].

Цей період позначений не лише фізичним протистоянням, але й глибокою ідеологічною та культурною боротьбою. Україна, обравши європейський шлях розвитку, прагнула остаточно деколонізуватися та відокремитися від колишньої метрополії. У цьому контексті поезія стала важливим засобом вираження національної ідентичності та колективного духу нації.

Під час війни поезія виконує кілька ключових функцій. О. Щербань виділяє наступні:

- Фіксація емоційних станів: вірші спонтанно передають душевні стани, настрої, прагнення та бажання людей, відображаючи рівень «моральних сил» суспільства;
- Реакція на екзистенційні питання: війна загострює проблеми життя та смерті, ставлячи людину перед вибором: як реагувати на те, що відбувається, яку позицію зайняти та як діяти в таких обставинах;
- Підтримка вітальних сил: незважаючи на руйнування та смерть, поезія актуалізує та посилює життєстверджуючі сили людей, підкреслюючи цінність життя, взаємопідтримку та любов до батьківщини [48].

Як зазначає Т. Пастух, поезія є одним із проявів колективного духу нації, відображаючи її «моральні сили» у часи випробувань [22].

Українська поезія воєнного десятиліття 2014-2024 років є надзвичайно багатогранним явищем, яке відображає біль, втрати, надію та незламність українського народу. Ці вірші стали літописом боротьби, фіксуючи емоції та рефлексії як учасників подій, так і цивільного населення. Війна змінила не лише тематику творів, а й поетичні форми, стиль та художню мову, що простежується у численних авторських збірках та антологіях. До найвпливовіших авторів цього періоду належать Б. Гуменюк, Л. Якимчук, С. Жадан, К. Калитко, І.

Цілик, О. Сливинський, а також безліч інших поетів, які своїм словом формують історичну пам'ять української нації.

З початком війни у 2014 році українська поезія відобразила безпосередній досвід фронту та вимушеного переселення. Борис Гуменюк, який добровільно пішов на фронт, видає збірку «Вірші з війни» (2014), де з'являється новий образ воїна, позбавленого зайвих поетичних прикрас. Його стиль набуває характеру нон-фікшн, де кожен рядок звучить як пряма дія. Водночас з'являється потужний жіночий голос у поезії війни: у 2015 році виходить збірка Люби Якимчук «Абрикоси Донбасу», яка через символіку рідного краю передає досвід втрати, вигнання та боротьби за культурну ідентичність.

У цей період з'являється також багато інших важливих поетичних голосів. Сергій Жадан активно рефлексує над війною, його поезія набуває ще більшої гостроти, що помітно у збірці «Життя Марії» (2015). Катерина Калитко у своїх творах висвітлює тему внутрішньої еміграції та болю розлуки, що згодом розвинеться у її наступних збірках. Ірина Цілик, у збірці «Глибина різкості» (2016), передає не лише безпосередній досвід війни, а й тонку психологічну рефлексію над її наслідками для особистості та суспільства. Остап Сливинський також активно реагує на війну, створюючи поезію, яка балансує між документальністю та метафоричністю. Окрім цього, з'являються нові індивідуальні збірки, що розширюють поетичне осмислення війни. У 2016 році виходить збірка Катерини Калитко «Земля загублених, або Маленькі страшні казки», яка, використовуючи сюрреалістичні образи, передає відчуття зламу часу та втрати дому [60].

У цей період українська поезія набуває глибшого рефлексивного характеру. У 2017 році в Бостоні виходить антологія «Слова для війни: Нові вірші з України», упорядкована Оксаною Максимчук і Максом Росочинським. Вона спрямована на західного читача і презентує вірші, що пояснюють суть війни в Україні. Одночасно в Україні набуває популярності україномовна поезія, і з'являється збірка «Там, де вдома: 112 віршів про любов та війну» (2019), яка об'єднує авторів різних поколінь.

У 2019 році виходить збірка Юрія Іздрика «Папіроси», де війна постає через призму особистих переживань та внутрішнього дисонансу. Водночас, Ірина Цілик продовжує розвивати свою поетичну мову, і її вірші набувають більш інтимного та кінематографічного характеру. Таким чином, поезія цього періоду демонструє розширення тематики та естетичних підходів, що готують ґрунт для нової хвилі воєнної лірики після 2022 року [67].

З початком повномасштабної війни в 2022 році українська поезія зазнає чергової трансформації. У 2022 році українська поезія відзначилася низкою видань, що відображають глибокі переживання та роздуми авторів на тлі воєнних подій. Однією з найважливіших стала збірка «Війна 2022», яка об'єднала твори 42 відомих українських літераторів. Ця антологія, створена в реальному часі конфлікту, включає прозу, есеї, спогади та вірші, що фіксують відчуття і роздуми про війну, яка охопила Україну після 24 лютого 2022 року. Серед авторів збірки – Ліна Костенко, Сергій Жадан, Артем Чех, Юрій Андрухович, Лариса Денисенко та інші. Видавчиня та поетеса Мар'яна Савка підкреслює важливість цієї збірки як потужного корпусу літератури, що писалася в найсвіжіший період війни 2022 року, наголошуючи на необхідності пам'ятати та свідчити про ці події [58].

У квітні виходить антологія «Поезія без укриття», що збирає враження перших місяців війни. У цій збірці представлені тексти 70 українських поетів, які передають відчуття шоку, гніву та патріотизму. Восени того ж року з'являється ще одна значуща збірка – «Весна озброєна. Антологія воєнної лірики», яка об'єднує понад 140 авторів та засвідчує сплеск української патріотичної поезії.

Серед індивідуальних авторських збірок, що вийшли у цей період, варто відзначити книгу Сергія Жадана «Псалом авіації» (2022), де поет рефлексує над темою втрати, спротиву та людської витривалості. Також виходить збірка Катерини Калитко «Орден мовчальників» (2022), у якій війна осмислюється через міфологічні та символічні образи. Олена Герасим'юк презентує поетичну книгу «Тюремна пошта», що показує війну крізь призму історичної пам'яті та

персональних переживань. Антологія «Вірші з війни» (упорядники Ія Ківа та Олег Коцарев) об'єднує голоси українських поетів, які творять у реальному часі, фіксуючи нові реальності буття під обстрілами. Ці видання є не лише літературними творами, а й документами доби, які закарбовують емоції та досвід війни у слові [67].

Окрім цього, у 2022 році вийшла друком поетична збірка «Echorphonies» з передмовою Рут Швейкерт, яка включає твори Галини Петросаняк. Ця збірка демонструє багатогранність сучасної української поезії та її здатність інтегруватися у світовий літературний контекст. Варто зазначити, що у 2022 році Галина Петросаняк стала членом Баварської академії витончених мистецтв та була відзначена Літературною премією Фонду мистецтв NRW-Штрален, що підкреслює міжнародне визнання її творчості.

У 2023 та 2024 роках українська поезія продовжувала розвиватися, відображаючи сучасні події та глибокі переживання суспільства. Було видано низку збірок, які стали значущими в літературному просторі. У 2023 році виходить збірка «Книга Love 2.0. Любов і війна», упорядкована Надією Коверською, яка акцентує увагу на ролі любові в умовах війни. До цієї книги включені тексти як сучасних авторів, так і поетів минулих століть, що дозволяє простежити історичний контекст боротьби українців за свободу. Також у 2023 році виходить збірка «Незламний / For Invincible», яка презентує поезію сучасних українських авторів і знову підкреслює багатоголосся воєнної лірики [67].

Так само, у 2023 році Богдан Томенчук представив збірку поезій «Вишийте, мамо, бронезилет». Ця книга містить вірші, написані в різні роки, зокрема під час перших місяців повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Усі кошти від продажу збірки були спрямовані на підтримку Збройних сил України. Ця робота була номінована на Шевченківську премію 2025 року. Артур Дронь, поет та військовослужбовець, випустив збірку «Тут були ми». Ця поетична книга на воєнну тематику отримала визнання і була номінована на Шевченківську премію 2025 року. У лютому 2023 року прем'єр-міністерка Італії

Джорджія Мелоні процитувала рядки з його вірша, підкреслюючи міжнародне визнання творчості автора [69].

Збірка «Поміж сирен. Нові вірші війни» (2023) є однією з найбільш вичерпних антологій поезій, присвячених війні. У збірці взяли участь 59 авторів, серед яких є як добре відомі, так і нові імена: Г. Крук, О. Михед, Ю. Іздрик, Л. Костенко, А. Любка, І. Шувалова, Д. Лазуткін тощо. Ця збірка не тільки має велику кількість авторів, але й вражає своєю різноманітністю ідейно-естетичних напрямків, що виникли під впливом війни, а також яскраво демонструє індивідуальні стилі кожного автора. Упорядник збірки, Остап Сливинський, стверджує, що поезія війни формується волею, яка відкриває «шлюзи» до іншої, нетипової для звичайної поезії мови – відчайдушної, пекучої, чесної, лютої. Ці вірші є «документом часу» та способом висловлювати «неможливе» і «через неможливе». Збірка завершується віршем Галини Крук «Шкода, що поезія не вбиває», який вона проголосила на відкритті 23-го Берлінського поетичного фестивалю. У цьому тексті авторка підкреслює, що війна створює прірву між тими, хто її пережив, і тими, хто відчуває її на відстані – особливо це стосується Західного світу, який важко зрозуміти, що переживають українці в рідній країні, і який продовжує залишатися в омані «великої російської культури» [67].

У 2024 та 2025 роках українська поезія продовжує здобувати міжнародне визнання та активно розвиватися на внутрішній сцені. У 2024 році Антоніна Тимченко стала лауреаткою поетичної премії імені Галини Плюти-Гук за 2024 рік у номінації «Філософська поезія» за поетичну книгу «Мис доброї надії». Її поезія відзначається глибокими роздумами та емоційністю, що вразило членів журі конкурсу [68].

Лесик Панасюк випускає збірку «Letters of the Alphabet Go to War» (2024, «Літери з абетки ідуть на війну») у престижному американському видавництві Sarabande. Ця робота, присвячена життю в Бучі під час війни, була перекладена Кеті Ферріс та Іллею Камінським. Автор самостійно розробив дизайн та верстку, використовуючи шрифти українських дизайнерів Віктора Харика та

Андрія Шевченка. Ія Ківа представляє збірку «Silence Dressed in Cyrillic Letters» («Мовчання, вбране у кириличні літери») у видавництві Harvard University Press. Перекладачами виступили Амелія М. Глейзер та Юлія Ільчук. У цій збірці авторка досліджує теми війни, травми та втрати, зосереджуючись на досвіді внутрішньо переміщених осіб. Обидві збірки плануються до випуску в червні 2025 року [68].

Значну роль у популяризації української воєнної поезії відіграють антології та переклади. У Національному музеї літератури України відбулася презентація двомовної книги «In principio erat Verbum: Україна. Поезія війни», яка містить твори понад 100 авторів, серед яких кілька десят учасників бойових дій. Ця антологія є ініціативою авторів і перекладачів створити серію двомовних видань про перші 100 днів повномасштабної агресії Росії проти України, що є важливим кроком для донесення українського поетичного слова до міжнародної спільноти [63].

Війна сприяла появі нових поетичних голосів, які здобули визнання як в Україні, так і за її межами. Зокрема, Галина Крук була номінована на престижну премію Griffin Poetry Prize за збірку «A Crash Course in Molotov Cocktails», більшість текстів якої написані після початку повномасштабного вторгнення. Маріанна Кіяновська отримала спонсорську премію імені Єгуди Аміхaya за збірку «Бабин Яр. Голосами», перекладену німецькою мовою, яка документує голоси скорботи єврейського населення, розстріляного в Бабиному Яру в 1941 році. Любов Якимчук зі збіркою «Абрикоси Донбасу» була номінована на премію Академії Малларме у Франції, що свідчить про міжнародне визнання української поезії воєнного періоду [54].

Таким чином, сучасна українська література є багатогранною і різноманітною, а її представники не лише продовжують традиції національного письменства, а й активно взаємодіють із глобальними літературними тенденціями. Завдяки їхній творчості українська культура отримує нові можливості для самовираження та міжнародного визнання, а також дає змогу осмислити події війни та їхній вплив на суспільство. Українська поезія воєнного

десятиліття стала дзеркалом суспільних переживань, відображаючи як колективний біль, так і незламність духу нації.

Висновок до 1 розділу

У першому розділі ми проаналізувати теоретичні аспекти та здійснити та образно-тематичний підхід до поняття поезії як засобу художнього осмислення суспільних подій та дослідити особливості української поезії воєнного десятиліття: 2014-2024 роки.

Нами було уточнено, що поезія є особливим видом мистецтва слова, який поєднує емоційну виразність, символіку та ритмічну організацію для передачі суспільних і особистісних переживань.

Розглянуто погляди класичних і сучасних літературознавців на сутність поезії, її функції та значення у культурному просторі. Визначено, що поетичний текст може виконувати не лише естетичну, а й соціальну, політичну та моральну роль, зокрема в умовах кризових періодів, таких як війна.

Окрему увагу приділено українській поезії воєнного десятиліття (2014–2024 років), що відображає трансформації суспільства під впливом війни. Проаналізовано тематичний спектр воєнної лірики, зокрема мотиви боротьби, втрат, надії та відродження. Розглянуто ключові антології та збірки, що вийшли друком у цей період, а також їхні особливості, які відображають нову реальність українського народу.

Таким чином, українська поезія під час війни стала не лише художньою реакцією на історичні події, а й важливим засобом колективної пам'яті, що фіксує досвід нації у період боротьби за свободу. Вона відіграє значну роль у формуванні суспільної свідомості, збереженні історичної правди та підтримці духовної стійкості народу.

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИЧНИЙ СПЕКТР ПОЕТИЧНИХ РЕФЛЕКСІЙ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ

2.1. Основні теми: боротьба, біль втрат, надія на перемогу

Російсько-українська війна стала однією з найтрагічніших і водночас найвизначніших подій сучасної історії України. Вона торкнулася кожного громадянина, змінила хід життя та знайшла відображення у мистецтві, зокрема в поезії. Українські поети через свої твори передають біль, страждання, втрати, але водночас і незламну силу духу, боротьбу та віру в перемогу.

Українські поети, як військові, так і цивільні, через свої твори намагаються осмислити трагедію війни, передати її біль та сформувати наратив незламності. Основними темами, які найчастіше зустрічаються у сучасній військовій поезії, є боротьба, біль втрат і надія на перемогу.

Боротьба є центральною темою багатьох поетичних творів, адже війна – це не лише про втрати, а й про спротив, силу духу та віру в правду. Сучасні поети змальовують як героїзм військових, так і витривалість цивільного населення, що щоденно чинить опір агресору. Ця боротьба проявляється на різних рівнях: у фізичному протистоянні з ворогом, у внутрішній незламності, у збереженні ідентичності та культури навіть під постійною загрозою [38].

Фронтowa лірика, написана безпосередніми учасниками війни, містить багато образів боротьби. Б. Гуменюк у своїх «Віршах з війни» передає не лише опис боїв, а й глибоке осмислення стану воїна. У його поезіях бійці не просто стріляють і виживають – вони розуміють, що їхня боротьба має сакральне значення:

*«Ми вирушили на війну,
щоб помститися за себе,
за своїх дітей і жінок,
за наші церкви і храми...» [9].*

У цих рядках боротьба постає як щось більше, ніж військове протистояння – це захист майбутнього, помста за втрачене, відстоювання своєї гідності.

У поезії Я. Чорногуз із книги «Як вигинається воєнне коло» боротьба відображається не лише у фізичному протистоянні, а й у психологічному спротиві, здатності залишатися людиною серед жахів війни. Авторка, яка сама була військовою медициною, розкриває у своїх віршах тонку грань між життям і смертю, між страхом і обов'язком:

*«Війна – це не тільки зброя,
Це серце, що гукає в грудях,
Це пам'ять, що болем просякнута,
Але руки мої не здригнуться» [45].*

Боротьба тут набуває особистого значення – вона не лише зовнішня, а й внутрішня, і полягає у здатності долати власні страхи.

Збірка «Поезія без укриття» демонструє також боротьбу в широкому сенсі – не лише на полі бою, а й у тилу, у серцях і свідомості українців. Поети показують, як війна згуртовує людей, перетворюючи боротьбу на спільну справу всього народу. У віршах цієї збірки часто зустрічаються образи простих людей, які допомагають армії, волонтерів, що ризикують життям, і навіть дітей, які вчаться жити у воєнних умовах. Один із віршів збірки передає цю єдність словами:

*«Не тільки солдати воюють,
Воюють старі і діти,
Воюють слова і пісні,
І навіть тиша кричить про боротьбу» [43].*

Таким чином, боротьба у сучасній українській поезії – це не просто війна на фронті, а багаторівневий процес, що включає силу духу, патріотизм, незламність і прагнення до свободи. Поезія стає не лише відображенням цієї боротьби, а й її частиною, допомагаючи воїнам, волонтерам і цивільним знайти підтримку та віру у власні сили.

Одна з найбільш болючих тем у військовій поезії – це втрати. Вірші, які торкаються цієї теми, не лише фіксують історію, а й допомагають людям пережити колективну травму, знайти слова для своїх емоцій. Наприклад, у збірці «Абрикоси Донбасу» Л. Якимчук тема втрати проходить через символіку зруйнованого рідного дому. У її вірші «Розкладання» міста Луганськ і Донецьк постають як місця, що більше не існують: *«не кажіть мені про якийсь там Луганськ він давно лише ганськ...»* [46].

Подібна тема присутня у поезії О. Рубаняк у збірці «Назустріч смерті», де описується, як війна руйнує людські долі та змушує молодих людей зустрічатися зі смертю, якої вони не мали б знати так рано [47].

Дзвінка Торохтушко у «Молитві солдата» передає не лише біль втрати, а й страх за побратимів, молитву про те, щоб зберегти життя в бою. Такі вірші допомагають осмислити жертви війни та вшанувати пам'ять загиблих [27].

Попри трагічність теми війни, українська поезія не позбавлена віри у перемогу. Поети зображують не лише смерть і страждання, а й незламність, жагу до життя та сподівання на світле майбутнє. С. Жадан у трилогії «Життя Марії», «Тамплієри» та «Антенa» висловлює думку, що навіть у найтемніші часи найважливіше – це любов, віра й пам'ять. У його рядках звучить переконаність у тому, що майбутнє України буде мирним і вільним: *«А ось твій, Маріє, син говорить дивні слова... стверджує нам уперто, що сила в любові, так ніби саме з любові росте трава»* [12].

П. Вишебаба у поезії «Тільки не пиши мені про війну» звертається до своїх дітей, передаючи їм послання про життя після війни, де пануватимуть радість і мир. Цей вірш став знаковим для сучасної української поезії, адже відображає емоції солдата, який звертається до своєї доньки. У ньому звучить прохання не говорити про війну, а натомість – згадувати про майбутнє, у якому є місце для радості, миру та спокійного життя. Поет використовує контраст між жорстокою реальністю фронту та світлим образом майбутнього, в якому знову можна буде жити без страху. Його слова наповнені теплом і вірою в те, що війна скінчиться, і всі повернуться додому. У цьому вірші Павло Вишебаба

звертається до теми зв'язку між військовими та їхніми близькими. Лаконічне повідомлення «+» символізує життя, безпеку, підтвердження того, що боєць досі живий [2].

Збірка «Весна озброєна» [42] також містить багато віршів, які попри весь біль передають впевненість у перемозі України. Ця збірка – це не просто антологія воєнної поезії, а справжній літопис сучасної боротьби українців. Вона об'єднує твори українських та зарубіжних поетів, які з 2014 року і донині фіксують реальність війни, біль втрат і, водночас, непохитну віру в перемогу.

Попри трагічну тематику, багато віршів у збірці наповнені світлом, яке пробивається крізь морок війни. Поети не просто документують жахіття окупації, боїв і руйнувань, а й нагадують: навіть після найтемнішої ночі настає світанок, а після війни – мир і відбудова. Одним із ключових мотивів збірки є символіка весни як оновлення і надії. Саме цей образ стає повторюваною метафорою в багатьох віршах. Наприклад, у поезії В. Кузана *«Ця весна обов'язково настане»* виражена переконаність у тому, що після війни прийде новий день: *«Ця весна обов'язково настане, Я не знаю коли, але знаю – прийде...»*. У цих рядках відчувається впевненість у неминучості змін, у тому, що темрява війни не вічна, а світло перемоги – лише питання часу.

У поезіях цієї антології війна часто постає як випробування, що вимагає витримки, сили духу і єдності. Багато авторів використовують образи весни, світанку, оновлення як символ прийдешньої перемоги. Наприклад, у деяких текстах український прапор асоціюється з першим променем сонця після довгої ночі, а рідна земля, зрита снарядами, постає як поле, яке після дощу обов'язково розквітне.

Одним із важливих меседжів цієї збірки є те, що слово – це також зброя. Поети наголошують: їхні вірші не лише фіксують історію, а й підтримують бойовий дух тих, хто воює, і тих, хто чекає на перемогу. Ці тексти є нагадуванням про незламність українців, про те, що боротьба триває, але врешті-решт правда і світло переможуть.

У передмові до збірки Михайло Сидоржевський зазначає: *«Гіркий біль, тривога і люта ненависть до ненависного ворога, віра в нашу перемогу, а ще велика і свята любов до рідної землі – ось лейтмотив творів, представлених в антології»* (Сидоржевський М., *«Весна озброєна»*) [42].

Таким чином, *«Весна озброєна»* є не просто збіркою поезії про війну, а свідченням незламного духу українців. Вона водночас фіксує трагедію війни і дає надію, що після темряви завжди приходить світанок.

Однією з важливих збірок, що містить поетичні твори, народжені під час війни є – *«Коли душа болить за Україну. Вірші війни»* [15]. Ця добірка охоплює різні аспекти війни – від героїчного спротиву до глибокого особистого болю та надії на світле майбутнє. У рамках цього дослідження буде проведено аналіз відібраних творів за трьома ключовими критеріями: боротьба, біль втрат і надія на перемогу. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти, як війна трансформується у літературний образ і які смисли закладають у свої рядки сучасні українські поети.

Поетична добірка *«Коли душа болить за Україну. Вірші війни»* відображає глибокі переживання українців під час російсько-української війни. Теми боротьби, болю втрат та надії на перемогу є центральними у цих творах. У віршах збірки боротьба постає як невід’ємна частина життя українців, які захищають свою землю та свободу. Наприклад, у вірші І. Зінковської *«Покотилося світом слово «війна»»* описується, як *«вирвалася з пекла знавісніла орда, сіяти тугу і смерті, палити колосся»*. Ці рядки підкреслюють агресію ворога та рішучість українців протистояти йому. Авторка зазначає: *«Боронимо. Йдемо вперед. Терниста дорога, та знаємо – за нами перемога!»* [15]. У вірші Г. Крук (без назви) відображається внутрішня боротьба та втома, але водночас і стійкість: *«ми тут, здається, мій друже далекий на чатах, застрягли кожної миті, коли не спохопишся, нині та й нині, і хоч ідеш уперед – а ніяк не проскочиш у завтра»*.

Біль втрат глибоко пронизує поезію цієї добірки. У вірші І. Зінковської описується трагедія війни: *«Колише мати вбите маля на руках. Всього за 4 дні*

до початку весни, покотилося країною колесо війни» [15]. Ці рядки відображають глибокий смуток та горе, яке приносить війна. Незважаючи на труднощі та втрати, поезія сповнена надії на перемогу та світле майбутнє. У вірші І. Зінковської звучить впевненість: *«Боронимо. Йдемо вперед. Терниста дорога, та знаємо – за нами перемога!»* [15]. У вірші, опублікованому 26 грудня 2023 року, автор закликає молитися за воїнів та вірити в їхнє повернення: *«Поможі їм, Боже, ворога здолати, хай вони у тиші й Мирі заживуть»* [15].

Таким чином, поезія цієї добірки відображає складну палітру емоцій українців під час війни: від рішучості в боротьбі та глибокого болю втрат до незламної надії на перемогу та мирне майбутнє.

Збірка «Голоси війни. 100 віршів про війну в Україні» [16] під редакцією Мирослава Манюка є антологією, що об'єднує сто поетичних творів, присвячених російсько-українській війні. Сюди увійшли твори таких авторів, як: Є. Серков, Г. Гук, М. Панасюк, О. Череп, М. Манюк, Т. Шпак, М. Шевченко, А. Подолянчук, Н. Весна, Л. Олейнік тощо. Ці вірші відображають глибокі емоції, переживання та думки авторів щодо подій, які відбуваються в Україні. Кожен твір є своєрідним голосом, що передає біль, надію, боротьбу та віру в перемогу.

У вірші «Я все зробив, щоб ти жила» Є. Серков звертається до України, підкреслюючи свою готовність віддати все заради її свободи та життя. Боротьба відображається через рішучість і самопожертву: *«Я все зробив, щоб ти жила»* [16]. Біль втрат відчувається в усвідомленні того, що для досягнення миру доводиться жертвувати найдорожчим. Проте вірш пронизаний надією на те, що ці жертви не будуть марними, і Україна продовжить жити та процвітати.

Вірш «Материнська молитва» О. Черепи передає біль матері, яка молиться за свого сина на війні. Біль втрат тут особливо відчутний, оскільки мати переживає за життя дитини: *«Материнська молитва лине в небо»* [16]. Боротьба проявляється в стійкості та вірі матері, яка, незважаючи на страх, підтримує

сина. Надія на перемогу звучить у її молитвах про мирне повернення сина та закінчення війни.

О. Козак у вірші : «Війна іде жорстока і кривава» [16] описує жорстокість та кривавість війни, підкреслюючи її руйнівний характер. Біль втрат відображається через згадку про зруйновані долі та втрачені життя. Боротьба проявляється в незламності духу українського народу, який протистоїть агресору. Надія на перемогу виражається в вірі, що після всіх випробувань настане мир і відродження.

І. Щукіна (Гордієнко) у поезії «Я мрію про Перемогу» передає надію та мрії про майбутню перемогу. Авторка описує свої сподівання на світле майбутнє: «Я мрію про Перемогу» [16]. Боротьба відображається в прагненні подолати всі труднощі заради цієї перемоги. Біль втрат присутній у згадках про пережиті страждання, але він не затьмарює віри в краще майбутнє.

Загалом, вірші зі збірки «Голоси війни» яскраво ілюструють глибину емоцій та переживань українського народу під час війни, відображаючи теми боротьби, болю втрат та надії на перемогу.

Отже, сучасна українська поезія про війну виконує важливу функцію – вона не лише фіксує події, а й допомагає пережити колективну травму, формує національну ідентичність і підтримує дух народу. У віршах звучать біль втрат, героїчна боротьба та незламна віра у перемогу. Саме через поезію Україна говорить зі світом, розповідаючи про свої страждання та мрію про майбутнє без війни.

2.2. Особливості зображення національної ідентичності та патріотизму

Сучасна українська поезія, особливо в період з 2014 року до сьогодні, є потужним відображенням національної ідентичності та патріотичних почуттів. Вона стала не лише способом художнього самовираження, а й інструментом консолідації суспільства у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики. Вірші,

що з'явилися за цей час, містять глибокий символізм, звернення до історичних коренів та висвітлюють героїчний образ українського народу.

Говорячи про особливості зображення національної ідентичності та патріотизму, варто відзначити поезію Назара Мяслікулієва, який став учасником російсько-української війни, є однією з найяскравіших ілюстрацій зв'язку між поетичним словом і боротьбою за незалежність. Аналізуючи вірші цього та інших авторів, можна простежити ключові мотиви, образи й тенденції розвитку сучасної української поезії в контексті національної самоідентифікації. Назар Мяслікулієв є знаковою фігурою сучасної української поезії, оскільки його творчість безпосередньо пов'язана з подіями війни. Його вірші містять яскраво виражений патріотичний пафос, використання історичних алюзій, а також відчуття колективної відповідальності за майбутнє країни [40].

У своїй збірці «Критик до народу або вірші мого дитинства» [40] він не лише пророко описує прийдешні випробування України, а й висловлює віру у перемогу: *«Сьогодні я молюсь за Україну, За всіх померлих і за всіх живих, Які будь-що боронять Україну, доки стукіт серця не затиш»* [40]. У цьому вірші автор звертається до релігійного мотиву молитви, підкреслюючи духовний зв'язок з народом і країною. Образ серця, що б'ється до останнього, символізує незламність українців.

Автор наголошує на жертвності воїнів і незламності українського народу. Образ серця, що продовжує битися, навіть попри загрозу смерті, підкреслює готовність до самопожертви заради держави. Знаковим текстом є вірш «Критик до народу»:

Ти кажеш, що війна нас роз'єднала,

А я скажу – навіки поєднала.

Ми стали сильні, мов козацька слава,

І вільні духом, мов гірська заграва [40].

Цей уривок демонструє трансформацію суспільної свідомості під впливом війни: замість роз'єднання вона сприяє згуртованості народу.

Використання історичних референцій (козацька слава) дозволяє автору показати тяглість боротьби українців за свободу.

У вірші «Моя зброя – це слово» поет звертається до метафори сили мови як інструмента боротьби:

*Я воїн, і моя зброя – це слово,
Моя правда – сильніша від куль.
Країно, твій біль – моя мова,
Я не вірю в байдужість і глум [40].*

Таким чином, автор підкреслює значущість культурного спротиву, наголошуючи на тому, що слово може бути не менш потужною зброєю, ніж фізична боротьба. Вірші Мялікгулієва підкреслюють тісний зв'язок між боротьбою та жертовністю, а також наголошують на важливості духовної єдності нації. Його твори є яскравим прикладом трансформації індивідуального болю в колективну пам'ять.

Національну ідентичність та патріотизм можна простежити у вірші Світлани Пирогової «Тобою горджусь» простежується мотив історичної тяглості:

*Ти з козацького мудрого роду,
Твій початок – це Київська Русь.
Понад тисячі років народу.
Україно, тобою горджусь [23].*

Цей уривок підкреслює зв'язок сучасної України з її історичним минулим, що є важливим елементом формування національної ідентичності.

Анастасія Дмитрук – сучасна українська поетеса, чия творчість здобула широку популярність у зв'язку з політичними подіями в Україні, зокрема анексією Криму у 2014 році. Найбільш відомим її твором є вірш «Никогда мы не будем братьями» [11], який став культурним і медійним феноменом. Цей вірш був створений як емоційна реакція на російську агресію та швидко поширився в соціальних мережах, набувши широкого резонансу. У цьому вірші Дмитрук звертається до теми національної ідентичності, культурних та

світоглядних відмінностей між українцями та росіянами. Основний меседж твору полягає в запереченні спільності між двома народами, що традиційно трактувалися як «братські». Авторка наголошує на різних історичних шляхах розвитку України та Росії, відмінностях у політичній культурі та цінностях, які формують національну свідомість. Вірш також акцентує увагу на боротьбі українського народу за свободу, демократію та незалежність.

Цей вірш з'явився у період загострення українсько-російських відносин і став символом протесту проти політики Росії. Його популярність була зумовлена суспільним запитом на художні форми вираження патріотичних настроїв. Твір отримав широкий розголос, був перекладений на кілька мов і навіть спричинив полярні реакції серед читачів. З одного боку, він став символом опору російській агресії, а з іншого – викликав критику з боку прихильників ідеї «слов'янської єдності».

Ліна Костенко – видатна українська поетеса, лауреатка численних літературних премій, яка відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості українців. Її творчість охоплює як історичні, так і сучасні теми, відображаючи глибокий патріотизм, любов до України та роздуми над долею народу. Однією з найпотужніших тем у творчості Костенко є патріотизм. Він проявляється через осмислення історії, боротьби за незалежність та моральні принципи нації. Яскравим прикладом є вірш:

А ви думали, що Україна так просто?

Україна – це супер.

Україна – це ексклюзив.

По ній пройшли всі катки історії,

На ній позначилися всі епохи [6].

У цих рядках авторка підкреслює унікальність та незламність України, яка пройшла через численні випробування, але зберегла свою ідентичність.

Ліна Костенко у своїй поезії не вдається до прямої політичної риторики, проте її твори пронизані глибоким патріотизмом та любов'ю до Батьківщини. Вірш «Крила» [6], написаний ще у 1958 році, не має безпосереднього зв'язку з

війною, однак у період повномасштабного вторгнення Росії в Україну він набув нової актуальності, ставши джерелом натхнення і сили для багатьох українців.

Символ крил, що *«не з пуху-пір'я, а з правди, чесноти і довір'я»*, виступає глибокою метафорою духовної сили та внутрішньої свободи людини. Для українців цей образ є особливо значущим, адже він підкреслює незламність, прагнення до свободи та національної гідності. Рядки: *«Землі немає, то буде небо. Немає поля, то буде воля»* [6] акцентують увагу на тому, що навіть у найскладніших умовах людина здатна зберігати внутрішню незалежність і залишатися вірною своїм переконанням.

Таким чином, хоча поезія «Крила» була створена задовго до нинішніх подій, її зміст сьогодні звучить особливо сильно, відгукуючись у серцях тих, хто бореться за майбутнє своєї країни.

Одним із цікавих аспектів феномену вірша «Крила» є його надзвичайна популярність у соціальних мережах, особливо у TikTok. Молодь активно використовує цей твір у відео з патріотичним контекстом, а його рядки звучать у відеороликах про українських військових, волонтерів, студентів та діячів культури. Завдяки цьому поезія «Крила» стала символом духовного піднесення та незламності, який популяризується через новітні цифрові платформи.

Також, увагу слід приділити таким творам, як «Ми воїни. Не ледарі. Не лежні», «Історії ж бо пишуть на столі» та «І щось в мені таке велить...». У цьому творі Костенко чітко формулює концепцію боротьби за свободу як моральний обов'язок кожного громадянина:

Ми воїни. Не ледарі. Не лежні.

І наше діло праведне й святе.

Бо хто за що, а ми за незалежність.

Отож нам так і важко через те [6].

Основний зміст цих рядків – ствердження праведності боротьби за незалежність. Ключова ідея: Україна завжди змушена боротися за свою державність, і цей шлях є важким, проте виправданим. Тут простежується

характерна для Костенко антипасивна риторика: вона заперечує бездіяльність і прославляє активний супротив.

Отож, серед класичних українських поетів, які закладали основи патріотичної лірики, варто виокремити Тараса Шевченка, чия творчість стала символом національного відродження. Його поезія, зокрема збірка «Кобзар», пронизана мотивами боротьби за свободу, засудженням соціального та національного гніту. Іван Франко також активно розробляв патріотичну тематику, звертаючись до історичних подій та національного пробудження у своїх творах, таких як «Мойсей».

У XX столітті Василь Симоненко, Ліна Костенко, Василь Стус продовжили традицію патріотичної лірики, звертаючись до теми людської гідності, боротьби з тоталітаризмом та незламності духу. Наприклад, Симоненкова поезія «Задивляюсь у твої зіниці» є яскравим прикладом любові до України, а творчість Стуса відображає трагічну долю борця за правду та свободу [23].

Такі поети, як: С. Жадан, Д. Лазуткін, К. Калитко, М. Савка та інші, у своїх віршах осмислюють події новітньої історії України, зокрема Революції Гідності та війни на Сході. Їхня творчість не лише відображає реалії сучасності, а й надихає суспільство на боротьбу за незалежність, підкреслюючи цінність свободи та єдності нації [6].

Узагальному, патріотична поезія в Україні є потужним засобом формування національної самосвідомості, збереження історичної пам'яті та вираження духовної стійкості народу.

2.3. Особистісний вимір трагедії війни: історії героїв і цивільних

Війна залишає глибокий відбиток не лише на історичних подіях та геополітичних процесах, але й на долях конкретних людей – як військових, так і цивільного населення. Саме особистісний вимір війни дозволяє зрозуміти її справжню сутність через призму людських переживань, вибору, втрат та стійкості.

Для аналізу особливостей передачі власного виміру трагедії війни в поезії нами було використано низку поезій, які є важливим джерелом розуміння її реального обличчя. Через них можна побачити, як формуються нові цінності, як змінюється уявлення про життя, смерть, людяність та надію. Особистісний вимір війни – це не лише історії трагедій, а й свідчення незламності духу, що є важливим аспектом загальної картини воєнного досвіду.

Першою є поезія Петра Вірина «Сестрично, Рани ще болять...» [5]. Аналізуючи цей вірш, його можна трактувати з огляду на особистісний вимір трагедії війни, адже вірш передає внутрішній світ як військової особи, так і медичного працівника в умовах війни. Вірш звертається до медсестри, яка рятує життя солдатів, і одночасно описує переживання воїна, який, попри тяжкі фізичні травми, готовий повернутися до бойових дій. Тема болю, як фізичного, так і морального, є центральною в цьому тексті. Фрази «*Рани ще болять*» та «*ниє тіло*» [5] символізують не тільки фізичний біль, а й глибоку емоційну травму, яку не можна загоїти навіть після лікування.

Вірш надає важливе значення стійкості та жертвності, притаманним як медичному персоналу, так і солдатам на фронті. Автор підкреслює, що медсестра, ймовірно, теж відчуває втому й біль, проте вона не зупиняється, адже має важливу місію – врятувати життя. Водночас солдат, який пережив травму, демонструє готовність продовжити боротьбу заради своїх товаришів, не зважаючи на власні болі. Його слова: «*Я клятих орків буду бити / І без обох*» [5] вказують на рішучість і відданість, навіть якщо доведеться втратити ще більше. Попри глибокі рани, як фізичні, так і моральні, солдат залишається оптимістом. «*Я клятих орків буду бити*» [5], – ці слова відображають внутрішню силу і бажання не здаватися. Можливо, ця рішучість також пов'язана з надією на відновлення нормального життя після закінчення війни, хоча й усвідомлюється, що війна може забрати найцінніше.

Отже, вірш П. Вірина є яскравим прикладом особистісного виміру трагедії війни. Він показує, як людина, перебуваючи на фронті, переживає не

лише фізичну болючу реальність, а й складні морально-психологічні переживання, що супроводжують її в умовах війни.

Яскравим зразком поезії, що відображає трагедію війни через перспективу матері, яка боїться за долю своєї дитини і відчуває страх перед майбутнім – є вірш Ірини Швед «Соняхи» [28]. Головною героїнею вірша виступає мати, яка спостерігає за своїм маленьким сином і намагається вберегти його від жахів війни. У першій строфі створюється образ ніжності та турботи: *«Сину, сину, спи, маленька квітко»*. Однак уже в наступних рядках звучить тривога та усвідомлення неминучості війни: *«Сину, сину, підростаєш швидко. Як боюсь сказати, що вона Налетіла в нашу, сину, хату»* [28].

Контраст між спокоєм дитинства і хаосом війни підсилює драматичний ефект твору. Мати змушена жити в умовах, де війна стає повсякденною реальністю, і найстрашніше для неї – втрата чоловіка, що символізує розпад родинного укладу.

Одним із центральних символів у творі є соняхи. Вони уособлюють життя, дитячу невинність і водночас пов'язані з Україною як культурним простором. Соняхи також асоціюються із загиблими воїнами, особливо після подій літа 2014 року, коли тіла українських захисників залишалися в полях соняхів на Донбасі. У творі Швед соняхи постають як метафора вразливості та водночас безмовного свідчення війни: *«І під гул тривожних гвинтокрилів В соняхів дрібненьких німота»* [28].

Таким чином, соняхи стають ніби безмовними спостерігачами, що фіксують трагедію та зберігають пам'ять про неї. Попри біль, який пронизує кожний рядок, авторка акцентує увагу на гуманістичних цінностях. Мати молиться не лише за свого сина, а й за чужих хлопців, які воюють на чужій землі: *«Йдуть чужі синочки воювати, І за них помолимося як слід...»* [28]. Цей момент підкреслює загальнолюдський вимір трагедії війни: навіть у стані горя мати не втрачає людяності та спроможності до співчуття.

Останні рядки вірша повертають нас до початкового мотиву матері та сина: *«Сину-сину спи, маленька квітко, Сину, сину, сходить десь війна...»* [28]. Ці

слова поєднують надію і трагізм: з одного боку, мати намагається заспокоїти дитину, з іншого – вона розуміє, що війна ще не закінчилася, і їхнє майбутнє залишається невизначеним.

У вірші Тетяни Власової «Я не кіборг – я вчитель історії...» [8] війна показана через сприйняття звичайного солдата, який до початку бойових дій мав мирне життя. Він – не «кіборг», не надлюдина, а проста людина, яка змушена боротися: *«Я не кіборг – я вчитель історії. багато читав про війни. Тут таких, як я, – тисяч сто. І їм Дуже хочеться бути вільними»* [8]. Цей фрагмент акцентує увагу на тому, що в армії воюють звичайні люди – вчителі, водії, студенти, які не були професійними військовими, але змушені стати на захист країни. Вони не прагнули війни, проте війна увірвалася в їхнє життя.

Головний герой визнає свою людяність: він боїться, плаче за загиблими побратимами, переживає за сім'ю. Це зображено в наступних рядках: *«Я не кіборг – я хлопець із Вінниці. В мене скоро народиться син. Я не кіборг – я плачу, коли несу Покалічене тіло друга»* [8]. Цей мотив підкреслює, що героїзм воїнів полягає не в надзвичайних здібностях, а в їхній відданості, людяності та стійкості перед викликами війни.

Попри жорстокість війни, у фінальних рядках звучить основна думка вірша – українці моляться не за міфічних героїв, а за реальних людей:

Що нам культи осіб і чужих богів?

Вся країна із дня у день

Щиро молиться не за кіборгів

За звичайних своїх людей [8].

Це підкреслює усвідомлення того, що кожен захисник – це звичайна людина з власним життям, мріями, страхами, і саме вони є справжніми героями.

Фронтний досвід та психологічні травми зображено у вірші «Не питайте мене, що я бачив щодня на війні...» Олексія Розумова [25], який зображує психологічний аспект війни через внутрішній монолог солдата.

Основна тема вірша – психологічні наслідки війни для її учасників. Автор порушує кілька ключових проблем:

- травматичний досвід війни – головний герой намагається уникати спогадів, проте вони переслідують його навіть уві сні;
- внутрішній конфлікт – солдат змушений убивати, хоча не хоче цього робити;
- роздуми про бога – молитва стає не лише проханням про допомогу, а й способом примиритися з власними моральними суперечностями;
- втрата чутливості до жахів війни — герой каже, що більше не плаче за загиблими друзями, ніби намагається заглушити біль.

Автор уникає прямих розповідей про жахіття війни, натомість акцентує увагу на своєму внутрішньому стані: *«Не питайте мене, що я бачив щодня на війні. Я мовчатиму довго – так, мовби й нічого не бачив»* [25]. Мовчання тут є проявом посттравматичного синдрому. Проте його сновидіння заповнені загиблими друзями, що свідчить про глибокий емоційний біль.

Поет також підкреслює духовний вимір переживань солдата. Він не хоче вбивати, але змушений це робити: *«Я втомився, мій Боже. Я більше не хочу вбивати»* [25]. Кульмінацією вірша стає його молитва за ворога, що демонструє глибину внутрішнього конфлікту між людяністю та необхідністю воювати: *«Захисти їх від мене, від гніву мого за братів. Поверни тій російській матері здорового сина»* [25].

Вірш Олексія Розумова – це не просто свідчення про війну, а потужна психологічна сповідь. Він показує, що війна не лише руйнує життя, а й залишає глибокі рани в душах тих, хто вижив. Автор наголошує, що справжній героїзм – це не лише боротьба за свободу, а й здатність зберегти людяність у нелюдських обставинах.

Таким чином, вірш не тільки розповідає про війну, а й показує моральну боротьбу між помстою і прагненням до миру.

Висновок до 2 розділу

У другому розділі ми здійснили аналіз тематичного спектру поетичних рефлексій на російсько-українську війну, дослідивши основні теми війни:

боротьба, біль втрат, надія на перемогу; проаналізували особливості зображення національної ідентичності та патріотизму та простежили особливості зображення особистісного виміру трагедії війни, які зображені в історіях героїв і цивільних.

Було встановлено, що головними темами сучасної поезії про війну є боротьба, біль втрат та надія на перемогу. Тема боротьби у сучасній українській поезії розкривається через різні аспекти – як фізичне протистояння на полі бою, так і духовну боротьбу за збереження власної ідентичності. Військові поети, такі як Б. Гуменюк, Я. Черногуз, та П. Вишебаба, відтворюють у своїх творах безпосередній досвід фронтового життя. У їхніх віршах звучить рішучість, глибока мотивація захищати рідну землю та неприйняття ворожої агресії.

Невід’ємним аспектом військової поезії є тема втрати. Поетичні твори Л. Якимчук, О. Рубаняк, Дзвінки Торохтушко відображають біль, який переживає українське суспільство через загибель близьких, руйнування домівок і вимушену міграцію.

Попри теми боротьби і втрат, одним з найважливіших аспектів сучасної військової поезії є надія. Саме вона стає рушійною силою, що допомагає українцям витримати війну. С. Жадан у своїх збірках говорить про важливість любові, пам’яті та віри у відродження України. Він наголошує, що навіть у часи найтемніших випробувань людяність, підтримка одне одного та духовна міць залишаються основними чинниками перемоги. П. Вишебаба у своїх поезіях теж підкреслює незламність духу та важливість віри в майбутнє. Його вірші, написані на передовій, не лише фіксують реальність війни, але й служать своєрідною терапією для читачів, які черпають з них сили.

Було визначено, що збірки «Весна озброєна», «Коли душа болять за Україну. Вірші війни» та «Голоси війни. 100 віршів про війну в Україні» яскраво демонструють головні мотиви військової лірики – боротьбу, біль втрат і надію на перемогу.

Було встановлено, що сучасна українська поезія відіграє важливу роль у формуванні національної свідомості та патріотичних почуттів. Вона стала

інструментом суспільної консолідації і осмислення історичних подій, особливо після 2014 року. Відображення національної ідентичності в поезії характеризується використанням історичних алюзій, боротьби, жертвності та єдності народу.

Аналіз творчості таких поетів, як Н. М'ялікгулієв, Л. Костенко, А. Дмитрук та С. Пирогова, показує спільні тенденції: звернення до історії, моральної стійкості та внутрішньої свободи. Поезія М'ялікгулієва передає досвід війни, а Костенко закликає до духовного спротиву. Вірші Дмитрук стали культурним маніфестом, а Пирогова акцентує на історичній спадкоємності.

Загалом, сучасна патріотична поезія є важливим засобом вираження національної свідомості, утверджуючи ідеї незалежності, історичної пам'яті та єдності українського народу.

Для аналізу особливостей передачі власного виміру трагедії війни в поезії нами було використано низку поезій, які є важливим джерелом розуміння її реального обличчя.

Таким чинном, вірш П. Вірина «Сестрично, рани ще болять...» передає біль і стійкість як військових, так і медичних працівників. Герой, попри фізичні та моральні рани, готовий повернутися до бою, а медсестра виконує свій обов'язок, не зважаючи на втому. І. Швед у вірші «Соняхи» розкриває трагедію війни очима матері, яка намагається захистити сина від жахів війни. Символ соняхів уособлює життя, невинність і водночас пам'ять про загиблих воїнів. Т. Власова у творі «Я не кіборг – я вчитель історії...» підкреслює, що на війні воюють не лише професійні військові, а й звичайні люди, які вимушені захищати свою країну. Головний герой не прагне війни, він переживає за родину, оплакує загиблих друзів і залишається людиною. О. Розумов у вірші «Не питайте мене, що я бачив щодня на війні...» зображує психологічну травму солдата, який уникає спогадів про жахіття війни. Однак його переслідують сни про загиблих друзів, а внутрішній конфлікт між необхідністю воювати й прагненням миру проявляється в молитві за ворога.

Отже, поезія українських авторів яскраво демонструє особистісний вимір трагедії війни, розкриваючи стійкість, біль і гуманізм у найважчі часи.

РОЗДІЛ 3. ОБРАЗНА СКЛАДОВА ВОЄННОЇ ПОЕЗІЇ

3.1. Символіка війни: вогонь, руїни, кров

Війна, як соціокультурний феномен, знаходить своє відображення у поетичній творчості, де основними символами її руйнівного впливу виступають вогонь, руїни та кров. Ці образи, насичені емоційним і концептуальним змістом, є виразними метафорами страждання, загибелі та незламності людського духу. Аналізуючи воєнну поезію, можна простежити, як символіка війни трансформується у потужні художні образи, що впливають на сприйняття читача.

Образ вогню у воєнній поезії є багатозначним. З одного боку, він виступає як уособлення руйнування, смерті та втрати, а з іншого – як символ оновлення, боротьби і незламності. Наприклад, у поезії Ліни Костенко війна асоціюється з вогнем пожарищ: *«Її палітра – попіл пожарищ»* [6]. Тут вогонь виступає не просто стихійною силою, а засобом тотального знищення всього, що було створене людськими руками. Полум'я війни залишає по собі попіл і руїни, які стають невід'ємною частиною воєнного пейзажу.

Особливого значення образ вогню набуває у творчості Павла Вишебаби. У його вірші «Моє покоління» вогонь виступає не лише як руйнівна сила, а й як символ боротьби та духовної стійкості: *«Моє покоління пише сльозами й вогнем сторінку. До біса маневрів список, дивіться, які ми вперті, дивіться, як сміємося прямо в обличчя смерті»* [3]. Ці рядки підкреслюють незламність духу воїнів, які через вогонь боїв і випробувань виборюють майбутнє.

У поезії Павла Вишебаби руїни стають тлом для зображення стійкості покоління: *«Дивіться на наші танці з руйновищ, постів, окопів, над головами уламки, з-під ніг вилітає попіл...»* [3] – тут руїни не лише позначають втрату, а й є простором, у якому формується незламний дух борців.

У поезії Анастасії Дмитрук вогонь виступає багатозначним символом. З одного боку, він символізує руйнівну силу війни, спалення всього світлого та

мирного. З іншого боку, це символ очищення, боротьби та незламності духу. У вірші «Вір у мене» ліричний герой проголошує: *«Я все чорне спалю до тла»* [10], що вказує на силу внутрішнього перетворення через боротьбу. Таким чином, вогонь у її поезії стає знаком як руйнування, так і надії на відродження.

Руїни у воєнній поезії є символом не лише фізичного знищення міст і сіл, а й моральної травми, що залишається в душах людей. У поезії Ліни Костенко цей образ передається через зображення руйнувань та пустоти: *«Її пейзаж –руйновище кварталів. Порожніх вулиць вицвіла постель»* [6]. Ці рядки акцентують увагу на тотальній спустошеності, яку залишає по собі війна. Руїни тут – це не просто уламки будівель, а мовчазний символ знищення цивілізації.

У поезії Павла Вишебаби руїни стають тлом для зображення стійкості покоління: *«Дивіться на наші танці з руйновищ, постів, окопів, над головами уламки, з-під ніг вилітає попіл...»* [3] – тут руїни не лише позначають втрату, а й є простором, у якому формується незламний дух борців.

Руїни в поезії Анастасії Дмитрук є невід’ємним атрибутом знищення цивілізації, та символом точки відліку для нового життя. Рядки із поезії «Вір у мене»: *«ми новий відкрієм світ»* [10] вказує на прагнення до відбудови, навіть серед хаосу та спустошення. Руїни, хоча й свідчать про трагедію війни, стають тимчасовим явищем, після якого настає відновлення.

Образ крові в поезії про війну є одним із найбільш виразних символів, що акцентує увагу на втраті людського життя, стражданні та жертвності. У творчості Ліни Костенко кров виступає маркером жаху і трагедії: *«І жах, і кров, і смерть, і відчай...»* [6]. Ці слова концентрують у собі всю глибину болю, що супроводжує військові конфлікти. Образ крові у контексті воєнної поезії не лише фіксує втрати, а й попереджає про майбутні загрози, звертаючись до міжнародної спільноти: *«Куди ж ви дивитесь, народи?! Сьогодні ми, а завтра – ви»* [6]. Ця думка перегукується із сучасними воєнними рефлексіями, де кров символізує не лише жертви війни, а й заклик до усвідомлення глобальної небезпеки.

У творчості Павла Вишебаби кров асоціюється із спільною долею воїнів, які борються на фронті: *«За мить як піти в атаку, ми молимося про спасіння, якщо Бог і є, він носить форму мого покоління»* [3]. Це свідчить про глибоку персоналізацію образу крові – вона стає не лише знаком втрат, а й символом єдності та самопожертви.

У поезії «Вір у мене» А. Дмитрук цей образ крові присутній імпліцитно, через підтекст боротьби за життя та відданість: *«Я за тебе все чорне виріжу»* [10]. Це підкреслює готовність до самопожертви, що є характерною рисою воєнної лірики.

Образи руїн, крові та вогню є поширеними символами у сучасній українській поезії, особливо в контексті воєнних подій останніх років. Багато поетів використовують ці мотиви, щоб передати біль, страждання та надію свого народу. Крім проаналізованих авторів важливо відзначити О. Луцишину – лауреатку Шевченківської премії 2021 року. У її збірці «Вірші Феліцити» присутні образи крові як символу страждання та боротьби. О. Сливинського – українського поета, перекладача та літературознавця. У його збірці «Зимовий король» можна знайти мотиви, що відображають наслідки війни та руйнувань. С. Жадана – відомого українського поета, прозаїка та перекладача. Його творчість часто звертається до тем війни, руйнувань та людських страждань. І. Байдака – українського поета та письменника. У його збірці «Назва тут не потрібна» присутні мотиви, що відображають внутрішні переживання та біль, по'язані з війною. А. Любки – українського поета, перекладача та есеїста. У його творах можна знайти образи, що символізують руйнування та відродження. К. Калитко – української поетеси та перекладачки. Її поезія часто звертається до тем війни, втрат та надії. Юрія Іздрика – сучасного українського поета та прозаїка. У його творчості присутні мотиви внутрішніх руйнувань та пошуку сенсу в хаосі.

Ці автори використовують символіку руїн, крові та вогню, щоб передати складні емоції та реалії сучасної України, відображаючи як особисті, так і колективні переживання.

Отже, символіка війни у поетичних творах створює потужний емоційний ефект, допомагаючи передати жахіття, трагізм і водночас незламність людського духу. Вогонь, руїни та кров виступають не просто метафорами, а глибокими символами, що формують уявлення про війну як про катастрофу, але водночас і як про процес боротьби, очищення та пам'яті. Аналізуючи ці образи, можна простежити не лише історичний контекст, а й глибокі філософські роздуми авторів про людську сутність та природу війни.

3.2. Образи природи як відображення настроїв і трагедій

У сучасній українській поезії, що відображає події війни 2014–2025 років, образи природи часто використовуються для передачі настроїв і трагедій. Природні явища стають метафорами людських емоцій, страждань та надій. Наприклад, Г. Крук у вірші «Чи зможу я піти два кроки далі» описує спустошений пейзаж після бою: *«над розкиданими тілами в неприродніх позах, над іржею згорілого авто»* [24]. Природа тут відображає хаос і трагедію війни, підкреслюючи глибину людських втрат.

У вірші М. Кіяновської природа представлена як свідок трагедій і руйнувань. Образ трави – центральний символ, що одночасно означає як смерть (*«трава на руїнах»*), так і життя (*«трава, що проростає крізь біль і продовжує існувати»*) [20]. Вона показує перетворення людської скорботи в незламність. Трава у поезії Маріанни Кіяновської набуває глибокого символічного значення. Вона одночасно асоціюється з місцем загибелі та процесом відродження. У вірші «Знайомі загинули в Азовсталі» поетеса пише: *«Вже майже десять років пімста росте з землі як трава...»* [20]. Тут трава уособлює зростання пам'яті, яка не зникає, а лише міцнішає. Вона свідчить про біль, що пронизує землю, але водночас і про незламність – життя продовжується, навіть якщо воно пов'язане з трагедією.

«Але триває трава, пречиста армія світла, рядами шанці...» [20.] Цей образ розширюється до символу боротьби – трава стає частиною армії світла,

що протистоїть темряві війни. Також важливим є образ світла – символу правди й опору.

Вода та дощ часто використовуються у воєнній поезії як символ очищення або стриманого болю, що нарешті проривається. К. Калитко у своєму вірші малює цей образ: *«Дощ обіцяє довго, а тоді починається»* [21]. Дощ тут – це натяк на довге стримування емоцій, яке врешті-решт виливається у вибух відчуттів. Вода також символізує кипіння болю: *«Води старого болю врешті-решт закипають»* [21]. Цей рядок говорить про те, що страждання, навіть якщо вони були пригнічені, неминуче вириваються назовні. Дощ і вода в її вірші стають носіями історичної пам'яті, очищенням та оновленням.

У вірші Н. Красоткіної *«Весна не знає, що іде війна»* весна уособлює природний цикл життя, який не зупиняється навіть під час війни: *«Весна не знає, що іде війна, Вона летить, квітує і співає»* [20]. Це створює сильний контраст між красою природи та жорстокістю людської реальності. Весна є символом надії, але водночас і байдужості природи до людських страждань. Особливо сильним є образ червоних маків: *«Та почали кривавити поля, Так рясно-рясно маками повсюди...»* [20]. Маки уособлюють кров загиблих, розливу по землі, і водночас – знак пам'яті, який неможливо стерти. Тут поєднується трагізм і символіка відродження, адже маки продовжують цвісти, навіть коли поля встелені загиблими.

У багатьох поетичних текстах вітер постає як стихія, що несе зміни, очищення або навіть боротьбу. У вірші К. Калитко: *«У поле, де всіх очищує і причащає вітер»* [21] вітер набуває майже сакрального значення, символізуючи силу, що дає змогу продовжувати боротьбу, але й несе пам'ять про загиблих.

Війна змінює простір не тільки фізично, а й через художні образи, що відображають її вплив. У вірші Ії Ківи: *«Кригу krieg, розочкою Донбасу порізане горло»* [21]. Ця метафора є особливо потужною – «крига» та «krieg» (війна) пов'язані не лише через співзвуччя, а й через холодну, нещадну сутність війни, яка «ріже горло» регіону, що постраждав від конфлікту.

А. Сенчило у вірші «День 174» використовує природний процес проростання для передачі символіки відплати та очищення: *«Бавовна виросте з трави, До гнізд повернуться лелеки»* [7]. Тут «бавовна» (в контексті сучасного українського дискурсу) символізує вибухи в тилу ворога, що проростають, як природний процес. Це поєднання природи та війни створює сильний метафоричний ефект – війна стає невідворотним етапом, після якого настане очищення. Також важливий образ міграції лелек – символу дому та родини, який уособлює повернення спокою та відновлення життя. У фіналі вірша автор вводить майже біблійний образ: *«І зніме Бог бронезилет. І знов одягне вишиванку»* [7], що символізує кінець війни – момент, коли навіть найвищі сили можуть залишити стан бойової готовності та повернутися до мирного життя.

Отже, аналіз сучасної української воєнної поезії демонструє, що природа є не лише пасивним свідком війни, а й її метафоричним виразником. Через образи трави, дощу, вітру, весни та маків та «бавовни» поети передають трагедію втрат, силу пам'яті та надію на відродження. Трава символізує незнищенність пам'яті, дощ – очищення, вітер – боротьбу, весна – контраст між життям і смертю, а маки – кровопролиття та жертви. Такі природні символи допомагають глибше усвідомити масштаби людського болю та незламності у боротьбі за майбутнє.

3.3. Мотиви віри та любові

Сучасна воєнна поезія є потужним відображенням складних процесів, що відбуваються в суспільстві під час війни. Одним із найбільш значущих аспектів, які пронизують воєнну лірику, є глибокі морально-філософські теми, зокрема мотиви віри та любові. В умовах воєнного часу ці почуття набувають нових значень, стаючи основою людської стійкості, сили духу та здатності до відновлення навіть у найтемніші моменти.

Віра, як основа морального вибору і внутрішньої сили, виступає не тільки як релігійне або метафізичне поняття, а й як форма боротьби з невідомістю,

страхом і болем. Вона стає стержнем, що утримує людину від падіння в безодню відчаю. Любов, в свою чергу, проявляється як невидимий, але непереможний зв'язок між людьми, який спонукає до самопожертви, до боротьби за життя, свободу та гідність, навіть коли обставини здаються безнадійними.

Нами було проаналізовано низку поезій, які відображають глибокий зв'язок між внутрішньою силою особистості і вірою у Бога, а також безмежну любов до родини та рідної землі.

Діана Гальченко у своєму вірші «...Мені вісім... Маю рану личка...» [7] передає трагедію війни через очі дітей. Кожен вірш, що починається з простого «Мені...», акцентує на дитячих переживаннях війни, на тій жахливій реальності, з якою їм доводиться стикатися. Віра у Бога стає основним елементом цього переживання, що особливо виражається в питанні «*Боже, де Ти?*» [7]. Це звернення підкреслює не лише безвихідь, а й потребу у вищій силі, здатній допомогти та обґрунтувати сенс страждання. Водночас, любов до загиблих родичів і прагнення зберегти пам'ять про них зливається з надією на майбутню перемогу, коли діти зможуть «*заспівати*», і їхній голос буде почутий.

Олена Горголь-Ігнат'єва в поезії «І буде мир...» малює образи, де любов до рідної землі поєднується з вірою у відновлення миру. Вона описує боротьбу і страждання, але у кінці кожного зображення звучить надія на світле майбутнє, де «*вишні зацвітуть*» і «*всі поругані села піднімуться*» [7]. Тут любов до рідної землі та віра в перемогу співіснують, стаючи рушійною силою для переживання важких моментів війни.

Юрій Бощенко у вірші «Повертайся, будь ласка, живим» [7], який звучить як молитва, знову ставить на перший план віру як рятівний засіб: «*Кожен вечір молюсь всім святим Щоб нещастя тебе не спіткало*» [7]. Він молиться за того, хто йде на фронт, сподіваючись, що молитви та ангели охоронять його від небезпек: «*Щоби Янгол закрив от біди, Над тобою розправивши крила*». Віра в божественну силу є не тільки як надія на фізичну безпеку, а й як символ

незламного духу, який оберігає на війні: *«Я шепочу у синєє небо: Повертайся, будь ласка живим, Батьківщина чекає на тебе»* [7].

Юрій Забіяка у вірші *«Повертайся, татусю, скоріше»*, написаному від імені дитини, показує безмежну любов до батька і родини, що чекають його повернення: *«Повертайся, татусю, скоріше, Вся родина на тебе чекає»* [7]. Тут любов до батька втілюється у прагненні бути разом і зберегти родинний зв'язок, навіть коли війна розділяє сім'ю. Молитва, що звучить у вірші, підсилює цей мотив, адже дитина просить Бога не тільки про перемогу, але й про збереження життя батька, що є основою її емоційного переживання: *«Переможе народ наш, я знаю!»* [7].

Поезія Ірини Мацкової присвячена захисникам України, на перший погляд здається більше фокусованою на почутті вдячності та шануванні, але тут також видно мотиви любові та віри: *«Коли закінчиться війна»* [7]. Вона висловлює надію на перемогу і мир, що має прийти після завершення війни, а також виражає глибоку любов до героїв, які здобули цю перемогу: *«За мирне небо, за життя, Всім, хто здобув нам ПЕРЕМОГУ»*. Віра в Божу допомогу і віра в здатність людей перемогти є важливою частиною цього твору: *«Я буду дякувати Богу»*.

Ірина Цілик в її поезії *«Я звертаюсь ночами до Бога»*, знову звертається до Бога, просячи за того, хто на війні: *«Та молюся за твоє життя»* [7]. Її вірш є виразом материнської молитви, що містить не лише надію на фізичне повернення, але й на моральну підтримку та силу духу для сина, що знаходиться на фронті: *«Бог почує молитву ту мою, Повернешся додому живим»* [7]. Мотиви віри і любові переплітаються тут на рівні особистої відданості та глобальної надії на перемогу та відновлення миру.

Отже, мотиви віри та любові у військовій поезії сучасності є надзвичайно потужними і багатограними. Віра виступає не лише як релігійний аспект, а й як моральна підтримка в умовах війни, що допомагає витримати труднощі та знайти надію в найтемніші часи. Любов, з іншого боку, виступає як основний мотив, що з'єднує людей, підтримує їх в боротьбі за життя та мир, а також

стимулює до виживання та відновлення. Через ці мотиви поети передають глибокий біль, але й стійкість, що дозволяє націлюватися на перемогу та відродження.

3.4. Вплив поезії на суспільну свідомість у контексті війни

Поезія, як один із найдавніших та найбільш емоційно насичених видів мистецтва, здатна формувати колективну свідомість, впливати на погляди та емоції людей, а також визначати культурні та політичні тренди. У контексті війни її роль особливо важлива, оскільки вона не тільки відображає події та страждання, але й може стати потужним інструментом для мобілізації, моральної підтримки та сприяння збереженню ідентичності нації.

Війна – це не лише фізичний конфлікт, а й глибока психологічна травма, що вражає всю націю. Поезія, як частина культурного простору, здатна вловлювати тонкі, часто невисловлені переживання людей, ставати каналом для вираження болю, гніву та надії. Від часів античних епопей до сучасних поетичних творів, війна була важливим мотивом, що знаходив відображення у численних поетичних творах. Відзначимо, що поезія є не лише відображенням війни, але й каталізатором суспільної реакції на неї [70].

Одним із ключових аспектів впливу поезії на суспільну свідомість під час війни є її здатність піднімати моральний дух нації. Літературні твори, що сповнені патріотичних мотивів, можуть значно підвищити рівень національної свідомості та єдності, спонукати до боротьби за незалежність, свободу та гідність. Наприклад, в українській поезії часів Другої світової війни та нинішньої війни росії проти України поети часто звертаються до теми боротьби за рідну землю, виражаючи через свої твори надію на перемогу та стійкість духу [36].

Поезія в таких випадках стає своєрідним кодом, що трансліює національні цінності, моральні орієнтири та закликає до єдності. Під час війни поети виступають як голоси народу, їх вірші здатні окрилювати, спонукати до дії і навіть сформувати емоційну реакцію на загрозу. Наприклад, твори Ліни

Костенко чи Василя Симоненка, які стали популярними в контексті національної боротьби України, не лише відображали трагедію, але й служили потужним інструментом для об'єднання громадян.

Поезія також грає важливу роль у фіксації історичної пам'яті про війну. Через вірші зберігаються спогади про людські трагедії, подвиги та втрати, що дозволяє не забувати про жертви війни, важливість боротьби та цінність миру. Поетичні твори можуть бути використані для відновлення пам'яті про героїв, захисників та цивільних осіб, які стали жертвами війни. Вони слугують для збереження моральних уроків та попередження наступних поколінь від подібних трагедій [41].

Поезія здатна не лише впливати на соціально-політичну атмосферу, але й на психологічний стан індивіда. В умовах війни люди часто переживають травму, стрес і страх, що можуть призвести до психологічних порушень. Тому поезія стає способом самовираження, способом осмислення досвіду, що дозволяє розрядити емоції, очистити психіку. Вірші, що зображують емоційну глибину переживань, можуть допомогти людям знайти внутрішній спокій, заспокоїти страхи та тривоги, а також стати способом терапії [36].

Війна часто стимулює появу нових поетичних голосів, а також перевизначає творчість багатьох вже відомих поетів. Одні поети йдуть на фронт, інші працюють у медичних установах, але незмінно їх вірші продовжують впливати на суспільну свідомість, виражаючи болісні переживання, виклики та надії в умовах війни. Наприклад, Ірина Жиленко –українська поетеса, яка має військовий досвід. Вона добровільно вступила до лав Збройних сил України в період війни на Донбасі, і її поезія вийшла на новий рівень після цього досвіду. Жиленко писала вірші, які сполучають емоційний заряд з військовими реаліями, відображаючи внутрішній світ бійців, їх боротьбу за свободу та віру в перемогу. Тарас Тополя, фронтмен відомого українського гурту «Антитіла», також став військовим під час війни на сході України. У 2018 році він добровільно пішов до армії та служив у лавах ЗСУ. Його творчість відображає вплив війни не лише через пісні, але й через поезію, яка пронизана переживаннями як самого

фронтовика, так і громадянина, що переживає біль втрат та надію на мир. Олександр Ларін – український поет, який під час війни на сході України став добровольцем, а після цього не лише писав поезії, але й працював у медичних установах. Його вірші часто висвітлюють теми війни, роздумів про втрату та відновлення. Ларін поєднує творчість і службу в одному, показуючи, як на його поезію впливають безпосередньо бойові дії та медичні реалії війни. Владислав Івченко – поет та військовослужбовець, котрий, після участі у бойових діях на сході України, почав писати вірші, які відображають психологічні наслідки війни. Його творчість вирізняється глибокими переживаннями та аналітичним поглядом на те, що відбувається на фронті. Вірші Івченка часто публікуються в журналах та на платформах, що популяризують військову тематику. Анна Гончар – українська поетеса, яка також служила в Збройних силах України. Вона пише не тільки про події війни, але й про вплив війни на суспільну свідомість і особисте життя кожного. Її поезія вражає відвертістю та емоційною глибиною, передаючи досвід переживання, відчаю і надії. Анна активно публікується в соціальних мережах, де її вірші мають великий резонанс [66].

Таким чином, їхні твори допомагають суспільству справлятися з травмами війни, формуючи спільну ідентичність і допомагаючи знайти новий сенс в умовах постійної напруги. Вони спонукають до глибоких роздумів про війну, мир, жертви і відновлення, що дозволяє не лише зберігати пам'ять про пережите, але й шукати шляхи до майбутнього без війни.

П. Мовчан, як видатний український поет та літературознавець, у своєму твердженні, що «поезія – яскравий показник життєздатності національної мови», акцентує увагу на тісному зв'язку між мовою та національною ідентичністю. Його слова відкривають глибоке розуміння того, як поезія не тільки є художнім вираженням емоцій і думок, але й відображає загальний стан суспільства, мови та культури на певному етапі розвитку [19]. Поезія, завдяки своїй символічності, метафоричності та емоційній насиченості, має здатність відображати не лише індивідуальні переживання, але й колективну свідомість, настрої і тенденції певної спільноти. Вона служить своєрідним дзеркалом, у

якому відображається «душа» нації, її унікальні риси та світогляд. Мовчан підкреслює, що життєздатність мови, її здатність розвиватися, адаптуватися до нових умов і бути зрозумілою новим поколінням, прямо залежить від того, як активно вона функціонує в культурному просторі. Поезія є одним із основних каналів цієї функціональності, оскільки вона поєднує естетичне, логічне і емоційне навантаження [19].

Перш за все, мова в поезії часто є не лише інструментом комунікації, а й способом передачі національних традицій, менталітету, історичних подій, глибинних переживань, які складають неповторний культурний код народу. Від поетичних творів можна дізнатися про важливі етапи розвитку нації, її боротьбу за незалежність, відродження, взаємодію з іншими культурами. Також, поезія є значущим інструментом збереження мови, особливо у часи, коли вона може піддаватися небезпеці через зовнішні або внутрішні впливи, які сприяють знецінюванню національних традицій. Через поезію мова не лише «живе» і розвивається, але й здобуває нові виміри, відгукується на зміни в суспільстві, змінюється в процесі глобалізації, але водночас зберігає свою оригінальність, унікальність [41].

Отже, поезія має значний вплив на суспільну свідомість під час війни, виконуючи роль не лише мистецького відображення подій, але й важливого інструменту моральної та психологічної підтримки. Вона здатна мобілізувати націю, закликати до боротьби, зберігати історичну пам'ять та допомагати пережити трагедії війни. Крім того, поезія має терапевтичний ефект, сприяючи подоланню психологічних травм і підтримці духу в умовах постійного стресу.

Висновок до 3 розділу

У третьому розділі ми дослідили особливості образної системи воєнної поезії через символіку, образи війни та мотиви віри та любові та визначили аспекти впливу поезії на суспільну свідомість у контексті війни.

Аналіз сучасної української воєнної поезії показує, що символи вогню, руїн і крові є ключовими образами, які відображають реалії війни, її руйнівну

силу та водночас незламність людського духу. Вогонь символізує як руйнування, так і очищення та боротьбу. У аналізованих нами творах Ліни Костенко, Павла Вишебаби та Анастасії Дмитрук цей образ передає трагізм війни і силу опору. Руїни відображають не лише фізичне знищення, а й глибокі психологічні травми. Водночас вони можуть бути символом відродження. Кров – це символ страждання, жертвності та єдності. У Ліни Костенко вона уособлює трагедію війни, у Павла Вишебаби – долю воїнів, а у Дмитрук – відданість боротьбі. Окрім зазначених авторів, символіка війни виразно представлена у творчості С. Жадана, Б. Гуменюка, О. Сливинського, К. Калитко, О. Луцишиної та інших.

Таким чином, вогонь, руїни й кров створюють цілісну образну систему воєнної поезії, яка передає біль втрат і силу спротиву, осмислюючи як історичні події, так і людську стійкість.

Аналіз сучасної воєнної поезії показав, що образи природи є не лише художнім прийомом, а й засобом глибокого осмислення війни. Вибірка нашого дослідження становила 6 поезій та засвідчила, що такі автори як: Г. Крук передає хаос і смерть через спустошений пейзаж, що підкреслює руйнівний вплив війни. М. Кіяновська використовує символіку трави як пам'ять і відродження, показуючи перетворення болю на незламність. К. Калитко через образ дощу відображає стриманий біль, що зрештою проривається. Н. Красоткіна протиставляє весну війні, створюючи контраст між природним циклом життя та жорстокістю війни, а маки символізують кровопролиття та пам'ять. І. Ківа загострює відчуття жорстокості війни через метафору холоду та смерті. А. Сенчило вводить символ «бавовни» як очищення та відплату, а фінальний образ Бога у вишиванці символізує повернення до миру.

Таким чином, природа в поезії стає не лише свідком війни, а й активним учасником її художнього осмислення.

Було з'ясовано, що мотиви віри та любові є важливими складовими сучасної воєнної поезії, адже допомагають пережити труднощі війни, підтримують надію та внутрішню силу. Віра виступає не лише як релігійне

почуття, але й як моральна опора, а любов до рідних і Батьківщини стає рушійною силою для боротьби за життя та перемогу. Аналізовані нами поезії дозволили констатувати: Д. Гальченко у вірші «Мені вісім... Маю рану личка...» передає трагедію війни через дитячі переживання, де віра у Бога стає джерелом надії та підтримки. О. Горголь-Ігнат'єва в «І буде мир...» малює картину відновлення миру через любов до рідної землі та віру в перемогу. Ю. Бощенко у вірші «Повертайся, будь ласка, живим» передає мотив молитви, а Ю. Забіяка в «Повертайся, татусю, скоріше» виражає дитячу любов і надію на повернення батька. І. Мацкова віршами про захисників висловлює вдячність і віру в майбутнє, а І. Цілик через материнську молитву поєднує любов та віру в перемогу.

Отже, віра і любов є основними емоційними силами в поезії сучасної війни, що допомагають людям зберігати гідність, надію та боротися за майбутнє.

Було визначено, що поезія відіграє важливу роль у формуванні суспільної свідомості під час війни, мобілізуючи націю, підтримуючи моральний дух та зберігаючи національну ідентичність. Вона відображає емоційні переживання людей, сприяючи вираженню болю, надії та рішучості. Вірші підвищують національну свідомість, допомагають фіксувати історичну пам'ять і лікувати психологічні травми. Поети, які переживають війну, створюють твори, що об'єднують націю і зміцнюють боротьбу за незалежність. Таким чином, поезія є важливим інструментом у підтримці духу нації та збереженні її цінностей під час війни.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі представлені результати дослідження особливостей поетичних рефлексій на російсько-українську війну в образно-тематичному зрізі, які знайшли відображення у теоретичному та практичному обґрунтуванні.

Аналіз теоретичної бази довів, що досліджувана проблема є досить актуальною. Уточнено поняття «поезія» – це вид літературного мистецтва, який використовує особливу форму вираження думок і почуттів через ритм, метафори, образи та звукові засоби (як-от алітерацію, асонанс). Основною ознакою поезії є її концентрованість і емоційність, що дозволяє передавати глибокі ідеї та емоції у стиснутій, символічній формі. Поезія часто характеризується використанням віршованого розміру (метр), рими та інших формальних елементів, які допомагають створювати мелодійність та виразність.

У *першому розділі* досліджено поезію як відповідь на виклики часу, визначено її роль у художньому осмисленні суспільних подій, а також проаналізовано розвиток української воєнної поезії в період 2014-2024 років.

Встановлено, що поезія є не лише естетичним явищем, а й важливим суспільним інструментом, який фіксує історичні події, формує колективну пам'ять та сприяє осмисленню національної ідентичності. Вона здатна виконувати декілька функцій: документальну (відображаючи реальні події), емоційно-катарсичну (допомагаючи осмислювати переживання) та мобілізаційну (надихаючи суспільство до дії).

Проаналізовано концептуальні підходи до вивчення поезії, зокрема образно-тематичний метод, що дозволив виокремити основні мотиви сучасної української воєнної лірики. Особливу увагу приділено творчості поетів, які стали голосом свого часу: Б. Гуменюка, Л. Якимчук, С. Жадана, Л. Костенко, К. Калитко, І. Цілик, О. Сливинського та інших.

Аналіз засвідчив, що після початку російсько-української війни у 2014 році поезія стала одним із найважливіших засобів фіксації воєнних подій,

вираження емоційного стану суспільства та консолідації національного духу. Вона набула глибшої документальності, посилила символічне навантаження та переосмислила традиційні мотиви боротьби, втрат, надії та стійкості.

За останнє десятиліття з'явилася низка важливих авторських збірок та антологій, які відображають різні аспекти війни. Із перших поетів, хто почав писати про війну зсередини, став Б. Гуменюк зі збіркою «Вірші з війни» (2014). Його поезія має характер нон-фікшн: вона передає безпосередній досвід фронту без зайвих художніх прикрас. Важливим поетичним голосом стала Л. Якимчук, яка у збірці «Абрикоси Донбасу» (2015) через символіку рідного краю передає досвід втрати, вигнання та боротьби за ідентичність. Її вірші стали частиною міжнародного поетичного дискурсу про війну. С. Жадан у збірці «Життя Марії» (2015) поєднує документальність із філософським осмисленням війни, досліджуючи її вплив на життя звичайних людей. Його пізніші роботи, такі як «Псалом авіації» (2022), ще більше заглиблюються у проблематику стійкості, втрат і виживання. Значну роль у формуванні сучасної воєнної поезії відіграла К. Калитко зі збіркою «Земля загублених, або Маленькі страшні казки» (2017). Її поезія, насичена міфологічними образами, відображає глибоку емоційну травму, спричинену війною. І. Цілик у «Глибині різкості» (2016) поєднує документальний погляд із ліричною рефлексією, а О. Сливинський створює поетичні тексти, що балансують між реальністю та метафорою.

Антології воєнної поезії стали важливими збірками, які зафіксували широкий спектр голосів сучасних авторів: «Слова для війни: Нові вірші з України» (2017, Бостон) – упорядкована Оксаною Максимчук і Максом Росочинським, презентує воєнну поезію для західного читача; «Там, де вдома: 112 віршів про любов та війну» (2019) об'єднала авторів різних поколінь; «Поезія без укриття» (2022) – збірка, що фіксує враження перших місяців повномасштабного вторгнення; «Війна 2022» – антологія, що зібрала твори 42 українських письменників, серед яких Ліна Костенко, Сергій Жадан, Юрій Андрухович та інші; «Поміж сирен» (2023) – одна з наймасштабніших збірок воєнної лірики, що об'єднує 59 авторів і т.д.

Значну роль у світовому визнанні української воєнної поезії відіграли переклади та міжнародні видання. У 2024 році вийшла двомовна антологія «In principio erat Verbum: Україна. Поезія війни», яка містить твори понад 100 українських авторів. Перекладені поетичні збірки, такі як «Letters of the Alphabet Go to War» Лесика Панасюка та «Silence Dressed in Cyrillic Letters» Ії Ківи, публікуються в американських видавництвах Harvard University Press та Sarabande.

У *другому розділі* було проаналізовано тематику поетичних рефлексій на російсько-українську війну, основні теми війни та особливості зображення національної ідентичності та патріотизму; простежено особливості зображення особистісного виміру трагедії війни, які зображені в історіях героїв і цивільних.

Аналіз засвідчив, що сучасна українська військова поезія є потужним засобом осмислення та документування реалій війни. Вона не лише відображає жахіття, біль і руйнування, а й формує наратив незламності, боротьби та надії.

Однією з ключових тем у поетичних творах є *боротьба*. Вона постає у різних вимірах – від фізичного спротиву на фронті до психологічної стійкості цивільного населення, від героїчного протистояння до збереження національної ідентичності. Поети-фронтовики, такі як Б. Гуменюк, Я. Чорногуз, у своїх віршах показують війну зсередини, передаючи реалії окопів і боїв. Водночас автори, які не є безпосередніми учасниками бойових дій, як-от С. Жадан, Л. Якимчук, фокусуються на внутрішньому вимірі боротьби – через переосмислення досвіду, емоцій і змін у свідомості українців. Другою визначальною темою є *біль втрат*. Війна забирає життя, руйнує міста, залишає після себе фізичні й душевні шрами. У поезії цей біль передається через образи покинутих домівок, загиблих друзів і рідних, спустошених міст. Л. Якимчук у збірці «Абрикоси Донбасу» через символіку руйнувань змальовує зникнення рідного краю, а О. Рубаняк у збірці «Назустріч смерті» розкриває драму втрат через долі молодих людей, які занадто рано стикаються зі смертю. Такі твори допомагають осмислити колективну трагедію та вшанувати пам'ять загиблих.

Попри всю трагічність, українська поезія не втрачає *надії на перемогу*. Вона звучить у кожному вірші – як віра у світле майбутнє, у силу народу, у відбудову країни. Поети наголошують, що війна – це тимчасове явище, а весна, як символ нового життя, неодмінно настане. Яскравим прикладом цього є збірка «Весна озброєна», де мотив весни як оновлення та відродження проходить через більшість творів. Вірші П. Вишебаби також наповнені вірою у мирне майбутнє – його твори звертаються до майбутніх поколінь із посланням про життя без війни.

Слід зазначити, що сучасна українська поезія виконує важливу роль у процесі формування національної свідомості та зміцнення патріотичних почуттів. Від 2014 року до сьогодні вона стала не лише засобом художнього вираження, а й потужним інструментом суспільної консолідації та осмислення історичних подій. Особливості відображення національної ідентичності та патріотизму в українській поезії визначаються використанням історичних алюзій, символіки боротьби, мотивів жертвності та єдності народу. Аналіз поезії Н. Мяслікулієва, Л.Костенко, А. Дмитрук, С.Пирогової та інших авторів демонструє наявність спільних тенденцій, таких як апелювання до історичної спадщини, акцент на моральній стійкості та внутрішній свободі людини.

Аналіз поетичних творів, які зображують вимір трагедії війни через історії героїв і цивільних, демонструє глибину особистісного виміру цієї трагедії. Через призму переживань військових та цивільних автори передають біль, втрати, страх, але водночас і стійкість, патріотизм та людяність. Поезія стає засобом осмислення реальності, способом зафіксувати емоційний та моральний стан тих, хто безпосередньо стикається з війною. Вірші, розглянуті в цьому аспекті, розкривають різні аспекти воєнного досвіду. У вірші П. Вірина наголошено на фізичних і моральних випробуваннях солдата, у творі І. Швед передано страх та біль матері, яка боїться за свою дитину, а Т. Власова показує війну очима звичайного солдата, який до цього вів мирне життя. О. Розумов акцентує увагу на психологічних наслідках війни, внутрішньому конфлікті та моральних дилемах, які переживає боєць. Спільним для всіх цих поетичних

творів є те, що вони не лише документують події війни, а й зосереджуються на емоційній та духовній складовій.

У *третьому розділі* було досліджено особливості образної системи воєнної поезії через символіку, образи війни та мотиви віри та любові та визначено аспекти впливу поезії на суспільну свідомість у контексті війни.

У результаті аналізу символіки війни у сучасній українській поезії можна зауважити: образи вогню, руїн та крові є ключовими елементами воєнної поезії, що не лише передають реалістичну картину збройного конфлікту, а й слугують потужними метафорами страждання, боротьби та незламності. По-перше, образ вогню відіграє подвійну роль: він символізує руйнування, що спричиняє війна, але водночас є знаком очищення, боротьби та оновлення. У творчості Л. Костенко, П. Вишебаби та А. Дмитрук цей символ використовується для передачі ідеї катастрофічної сили війни, яка знищує, але також зміцнює дух тих, хто чинить опір. По-друге, руїни як символ уособлюють не тільки фізичне знищення міст, а й глибокі психологічні травми, що війна залишає в людських душах. У поезії Л. Костенко, П.Вишебаби та О. Степової руїни виступають своєрідним ландшафтом війни, на тлі якого розгортається боротьба за майбутнє. У поезії А. Дмитрук цей символ доповнюється надією на відродження, що підкреслює можливість нового початку після війни. По-третє, образ крові у воєнній поезії є одним із найбільш емоційно насичених і символічно потужних. Він відображає трагедію війни через втрати, біль та жертви, але також стає символом єдності і жертвності. У творчості Л. Костенко кров символізує страждання та попередження про загрози майбутнього, у поезії П. Вишебаби – спільну долю воїнів, а у творах А.Дмитрук – готовність до боротьби заради майбутнього.

Крім зазначених авторів, до числа поетів, які активно використовують цю символіку у своїх творах, належать С. Жадан, Б. Гуменюк, О. Сливинський, К. Калитко, О.Луцишина, Ю. Іздрик та інші. У їхніх творах символіка війни є не лише способом художнього вираження, а й засобом осмислення суспільних змін, викликаних війною.

Аналіз воєнної поезії сучасних українських авторів демонструє, що образи природи використовуються не лише як художній прийом, а й як ключовий засіб передачі емоційного та філософського осмислення війни. Низка проаналізованих поезій засвідчує, що Г. Крук у своїх поезіях відображає хаос і смерть через образи спустошеного пейзажу. У її рядках природа не лише описує сцену бойових дій, а й підкреслює їхній руйнівний ефект на людину та простір. М. Кіяновська звертається до символіки трави як метафори пам'яті та відродження. Трава у її віршах одночасно уособлює місце загибелі та процес життя, що продовжується попри біль. Вона показує, що страждання не зникають, а перетворюються на силу боротьби й незламності. К. Калитко використовує образ води та дощу для передачі глибоких емоцій, що довго стримуються, але зрештою прориваються. Дощ у її поезії – це символ очищення та невідворотного вираження болю, що накопичується в людських душах. Н. Красоткіна через образ весни створює контраст між природним циклом життя та жорстокістю війни. Весна у її віршах символізує надію, але водночас і байдужість природи до людських трагедій. Червоні маки уособлюють кровопролиття, однак також виступають знаком пам'яті, що не стирається з часом. І. Ківа працює з метафорами, які загострюють відчуття жорстокості війни. Образи, що поєднують природу й війну («крига» – «krieg»), демонструють холодну, безжальну сутність конфлікту, який роздирає простір і людські долі. А. Сенчило вводить у свої вірші символіку «бавовни», що, в контексті сучасного українського дискурсу, означає вибухи в тилу ворога. Це природний процес очищення, який завершує війну й повертає простір до стану спокою. Її поезія завершується сакральним образом Бога, що після війни знімає бронезилет і вдягає вишиванку – символ повернення до мирного життя.

У сучасній воєнній поезії мотиви віри та любові набувають глибокого та багатогранного значення, виступаючи основними емоційними стержнями, які формують світогляд і моральний вибір особистості в умовах війни. Аналіз поезій сучасних авторів, таких як Діана Гальченко, Олена Горголь-Ігнат'єва, Юрій Бощенко, Юрій Забіяка, Ірина Мацкова та Ірина Цілик, показує, що

мотиви віри та любові нерозривно пов'язані з темою війни, стаючи джерелом емоційної сили, що допомагає пройти через страждання і вірити в майбутнє. Кожен із цих авторів розкриває ці мотиви через особисті переживання та молитви, що переносять на читача відчуття безмежної надії і пристрасної любові до рідної землі та близьких. Зокрема, віра в Бога виступає як рятувальний засіб, що допомагає подолати труднощі війни, а любов до родини та рідної землі стає потужним рушієм для збереження людяності та боротьби за краще майбутнє. Поети вірять у перемогу, відродження миру і справедливості, і ці мотиви стають основою для розуміння війни не лише як трагедії, але й як випробування, яке дозволяє проявити силу духу, віру і любов.

Було встановлено, що поезія відіграє важливу роль у формуванні суспільної свідомості під час війни, виступаючи не лише як відображення реальних подій, але й як потужний інструмент для мобілізації нації, моральної підтримки та збереження національної ідентичності. Вона здатна вловлювати емоційні та психологічні переживання людей, даючи їм можливість висловити біль, гнів, надію та рішучість. Вірші поетів під час війни, сповнені патріотичних мотивів і закликів до боротьби, активно сприяють підвищенню національної свідомості та єдності, що є надзвичайно важливим для боротьби за незалежність і гідність нації. Поезія також виконує важливу функцію у фіксації історичної пам'яті про війну, зберігаючи спогади про людські трагедії, героїчні вчинки та втрати, а також надаючи можливість відновити моральні уроки для наступних поколінь. Вона є важливим елементом у процесі лікування психологічних травм, що виникають під час війни, допомагаючи людям осмислити та пережити важкі емоції, а також знайти внутрішній спокій і надію на майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Горlach П. Важливий спосіб висловлювання в темні часи: розмова з Юлією Мусаковською про поезію, переклади та сенси. *Суспільне. Культура*, 2025. URL: <https://suspilne.media/culture/948483-vazlivij-sposib-vislovluvanna-v-temni-casi-rozмова-z-ulieu-musakovskou-pro-poezii-perekladi-ta-sensi/> (дата звернення 10.02.2025).
2. Вишебаба П. «Тільки не пиши мені про війну». *Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових*, 2022. URL : <https://libkor.com.ua/news/5650-tilki-ne-pishi-meni-pro-viynu>. (дата звернення 10.03.2025).
3. Вишебаба П. Вірші. *Офіційний сайт*. URL : <https://www.vyshebaba.com.ua/virshi-vyshebaba>. (дата звернення 11.03.2025).
4. Вишебаба П. Тільки не пиши мені про війну. Київ: Видавництво Однієї Книги, 2023. 120 с.
5. Вірин П. «Сестрично, Рани ще болять...». URL : https://mala.storinka.org/%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%83.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 10.03.2025).
6. Вірші Ліни Костенко. *Вірші українських поетів*. URL : <https://osvita.ua/school/library/poems/92328/> (дата звернення 10.03.2025).
7. Вірші про війну. *Проект «Діти IN UA»*, 2022. URL : https://md-eksperiment.org/post/20221010-chi-mozhut-suchasni-virshi-pro-vijnu-v-ukrayini-zvorushiti-do-sliz?utm_source=chatgpt.com.
8. Власова Т. «Я не кіборг – я вчитель історії...». URL : <https://kontent-ua.com/2015/10/do-sliz-8-zvorushlyvykh-virshiv-pro-viynu/> (дата звернення 10.03.2025).

9. Гуменюк Б. Вірші з війни. *Офіційна сторінка*, 2014. URL : <https://www.litlib.net/bk/99370/read> (дата звернення 11.03.2025).
10. Дмитрук А. Вір у мене. *Офіційний сайт письменниці*. URL : <https://dmytruk.com.ua/vir-u-mene/> (дата звернення 09.03.2025).
11. Дмитрук А. Вірші. *Офіційний сайт письменниці*. URL : <https://dmytruk.com.ua/> (дата звернення 11.03.2025).
12. Жадан С. Життя Марії. URL : <https://textbook.com.ua/literatura/1541432807/s-1?page=1> (дата звернення 12.03.2025).
13. Життєвий і творчий шлях Миколи Зерова. *Українська мова та література*. URL : https://zno.if.ua/?p=2785#google_vignette (дата звернення 10.03.2025).
14. Задорожна Л. Поезія під час війни. *Portal Polskiego Radia SA*, 2024. URL : <https://cutt.ly/GelSeL1N>. (дата звернення 16.03.2025).
15. Коли душа болить за Україну. Вірші війни : добірка віршів, народжених з початком російсько-української війни. URL : https://chernihivlib.org.ua/news/koli_dusha_bolit_za_ukrajinu_virshi_vijni_dobirka_virshiv_narodzhenikh_z_pochatkom_rosijsko_ukrajinskoji_vijni/2023-06-12-3912. (дата звернення 13.03.2025).
16. Манюк М. Збірка «Голоси війни : 100 віршів про війну в Україні». URL : <https://arkush.net/book/11236/1> (дата звернення 11.03.2025).
17. Мацо О. На війні і на часі : поезія – це..., 21 березня 2023. URL : <https://kyivdaily.com.ua/vsesvitnij-den-poeziyi/>. (дата звернення 12.03.2025).
18. Михайлин І. Л. Поезія, проза й «газетна література» в концепції О. О. Потебні. *Кафедра журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 2012. URL : https://www.kafedrajourn.org.ua/media/192?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення 15.03.2025).

- 19.Мовчан К., Петруняк Л. Сучасна українська література: відображення сучасних реалій та пошук ідентичності. *Міжнародний науковий журнал «OCBITA I НАУКА»*. URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wpcontent/uploads/2024/06/%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86.pdf> (дата звернення 15.03.2025).
- 20.Наш портрет покоління – любові зрощений перелам: нові вірші про війну. *PEN Ukraine*, 2023. URL : https://pen.org.ua/nash-portret-pokolinnya-lyubovi-zroscshenyj-perelam-no-vi-virshi-pro-vijnu?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 19.03.2025).
- 21.Наша кров мішалася із землею: 10 нових віршів про війну. *PEN Ukraine*, 2022. URL : <https://pen.org.ua/nasha-krov-mishalasya-iz-zemleyu-10-novih-virshiv-pro-vijnu> (дата звернення 11.03.2025).
- 22.Пастух Т. До нового канону української поезії. *Національна спілка письменників України*, 2024. URL : https://nspu.com.ua/novini/taras-pastuh-do-novogo-kanonu-ukrainskoi-poezii/#google_vignette (дата звернення 21.03.2025).
- 23.Пирогова С. Тобою горджусь (до Дня Української Державності). *Лірика кохання*, 2023. URL : <https://www.poetryclub.com.ua/printpoem.php?id=989912> (дата звернення 21.03.2025).
- 24.Поетам треба говорити за тих, хто уже не скаже: нові вірші про війну. *PEN Ukraine*, 2023. URL : https://pen.org.ua/poetam-treba-hovoryty-za-tykh-khto-uzhe-ne-skazhe-novi-virshi-pro-vijnu?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 18.03.2025).
- 25.Розумов О. «Не питайте мене, що я бачив щодня на війні...». *Український контент: 8 зворушливих віршів про Україну*. URL : <https://kontent-ua.com/2015/10/do-sliz-8-zvorushlyvykh-virshiv-pro-viynu/> (дата звернення 21.03.2025).

26. Урись Т.Ю. Дискурс війни у сучасній українській поезії. *Вісник науки та освіти № 5 (11), 2023.* URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/45548/Dyskurs%20viiiny%20u%20suchasnii%20ukrainskii%20poezii.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 11.03.2025).
27. Шатова І. Тема війни і миру в сучасній українській поезії. *Класичний приватний університет (м. Запоріжжя), 2023.* URL : <https://media.fupress.com/files/pdf/24/14072/38611> (дата звернення 24.03.2025).
28. Швед І. «Соняхи». *Український контент: 8 зворушливих віршів про Україну.* URL : <https://kontent-ua.com/2015/10/do-sliz-8-zvorushlyvykh-virshiv-pro-viynu/> (дата звернення 17.03.2025).

Наукова література

29. Грабович Г. Ю. До історії української літератури : дослідження, есе, полеміка. Київ : Основи, 1997. 604 с.
30. Дзюба І. М. З криниці літ : у 3 т. Київ : Києво-Могилянська академія, 2006.
31. Діц В. О. Лексичні і контекстуальні синоніми в поетичній творчості поетів-молодомузівців (ономасіологічний та стилістичний аспекти). Дис. на здобуття наукового ст. кн. філологічних наук : Спеціальність 10.02.01 – українська мова. Київ, 2006. 183 с.
32. Довгалецький М. Поетика (Сад поетичний). Київ : Мистецтво, 1973. 434 с.
33. Колосова О. Схід і захід з'єднала поезія : лінгвохудожній образ війни. *Український світ у наукових парадигмах.* Харків : ХІФТ, 2020. Вип. 7. С. 170–172.

34. Коцюбинська М. Х. Література як мистецтво слова. Деякі принципи літературного аналізу художньої мови. АН УРСР, Ін-т літ. імені Т. Г. Шевченка. Київ : Наук. думка, 1965. 318 с.
35. Кудряшова О. В. Поетика вірша : Навчальний посібник. Київ : Київський ун-т ім. Б.Грінченка, 2011. 143 с.
36. Маленко О. Риторика війни в сучасному українському поетичному дискурсі. *Український світ у наукових парадигмах*. Харків : ХІФТ, 2016. Вип. 3. С. 105–113.
37. Мачулін Л. Національні архетипи як модус поезії спротиву в російсько-українській війні. *Культура України*. Харків : ХДАК, 2022. Вип. 77. С. 19-27.
38. Мойсієнко А. Текст як мистецька даність. Проблеми поетичної мови. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2018. 206 с.
39. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту : декодування Шевченкового вірша. Київ : Правда Ярославичів, 1997. 200с.
40. Мяслікулієв Н. Критик до народу або вірші мого дитинства. Львів : Бона, 2021. 179 с.
41. Пухонська О. Поза межами бою. Дискурс війни в сучасній літературі. Дискурсус, 2022. 288 с.
42. Сидоржевський М., Алексєєв В., Ангелова В. Книга «Весна озброєна. Антологія воєнної лірики». Видавництво : Ліра-К. 2022 р., 304 с.
43. Фіялка С. Зображально-виражальні засоби в українській поезії періоду повномасштабної військової агресії РФ. *Синопис, текст, контекст, media*. Київ, 2023. Вип. 29. С. 114–119. URL : <https://cutt.ly/meISFcKQ> (дата звернення 04.03.2025).
44. Чижевський Д. Філософські твори : у 4 т. / під заг. ред. В. С. Лісового; Ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАН України, Наук. Т-во ім. Шевченка в Америці, Укр. Вільна Акад. Наук (США). Київ : Смолоскип, 2005.

45. Черногуз Я. Як вигинається воєнне коло. Видавництво : Фоліо. 2020 р.
46. Якимчук Л. «Абрикоси Донбасу». Видавництво Старого Лева. 2023 р, 136. с.
47. Рубаняк О. «Назустріч смерті». Видавництво: Фоліо. 2022 р., 255 с.
48. Щербань О. Символічна функція художнього образу. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Київ : НТУУ «КПІ», 2010. Вип. 2. С. 62–69.

Довідкові видання

49. Словник іншомовних слів. URL : <https://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%CF%E5%E7%B3%FF> (дата звернення 13.02.2025).
50. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / Авт.-укл. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.

Інтернет-ресурси

51. Антоніна Тимченко стала лауреаткою поетичної премії імені Галини Плюти-Гук за 2024 рік. *Українська літературна газета*, 2024. URL : <https://litgazeta.com.ua/news/antonina-tymchenko-stala-laureatkoiu-poetychnoi-premii-imeni-halyny-pliuty-huk-za-2024-rik/> (дата звернення 23.03.2025).
52. Буряк О. Поетичні рефлексії на тему війни Ліни Костенко: «І весь цей діалог цивілізацій, де бомба як останній аргумент». *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук*, 2024. URL : https://www.researchgate.net/publication/388099387_Poeticni_refleksii_na_temu_vijni_Lini_Kostenko_I_ves_cej_dialog_civilizacij_de_bomba_ak_o_stannij_argument (дата звернення 28.03.2025).
53. Глушкова С. Поезія як акт рефлексії на тлі російсько-української війни. *Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики Українського Державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2024. URL : <chrome-http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/422/11281/23539-1?inline=1> (дата звернення 30.03.2025).

54. Козловець Л. Більше саява для нових імен – книжкові перемоги українців 2024 року. *Читомо*, 2025. URL: <https://chytomo.com/bilshe-siajva-dlia-novykh-imen-knyzhkovi-peremohy-ukraintsiv-2024-roku/> (дата звернення 23.03.2025).
55. Лірика. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0#:~:text=%D0%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%8C> (дата звернення 24.03.2025).
56. Маленко О. Риторика війни в сучасному українському поетичному дискурсі. *Харківське історико-філологічне товариство (ХІФТ)*, 2016. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/0da03cbb-76c5-4b39-bf8d-3706b4626f6f> (дата звернення 31.03.2025).
57. Мовчан П. поезія – яскравий показник життєздатності національної мови. *Ogirok* 2025. URL : https://ogirok.in.ua/afors/19037#google_vignette (дата звернення 25.03.2025).
58. Нестеренко Є. Ми мусимо це пам'ятати і свідчити: українські автори випустили збірку творів «Війна 2022». *2+2: Загублений світ*, 2023. URL : https://2plus2.ua/zateryannyj-mir/novyny/mi-musimo-ce-pamyatati-i-svidchiti-ukrainski-avtori-vipustili-zbirku-tvoriv-viyna-2022?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 24.03.2025).
59. Патока М. «Я просто дала цьому всьому статися зі мною» – Дар'я Лісіч про поетичний процес, передачу досвіду під час війни та свою нову збірку «Один великий вірш і декілька маленьких». *Свідомі*, 2024. URL : <https://svidomi.in.ua/page/ya-prosto-dala-tsomu-vsomu-statysia-zi-mnoiu-daria-lisich-pro-poetychnyi-protses-peredachu-dosvidu-pid-chas-viiny-ta-svoiu-novu-zbirku-odyn-velykyi-virsh-i-dekilka-malenkykh> (дата звернення 31.03.2025).

60. Пірог Є. «Час війни» (2014 – 2024 рр.) у рефлексії українських дитячих письменників. *Ключ*, 2025. URL : <https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/892>. (дата звернення 31.03.2025).
61. Поезія. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B5%D0%B7%D1%96%D1%8F> (дата звернення 26.03.2025).
62. Пухонська О. Літературна рефлексія війни: від афективної до раціональної. *Національний університет «Острозька академія»*, 2023. URL : <https://journals.pan.pl/Content/130433/2023-04-SOR-08.pdf?handler=pdf> (дата звернення 27.03.2025).
63. У Національному музеї літератури України відбулась міжнародна літературно-культурна подія «Українська поезія війни у перекладах французькою мовою». *Літературна Україна*, 2024. URL : <https://litukraina.com.ua/u-nacionalnomu-muzei-literaturi-ukraini-vidbulas-mizhnarodna-literurno-kulturna-podija-ukrainska-poezija-vijni-u-perekladah-francuzkoju-movoju/> (дата звернення 27.03.2025).
64. Українські письменники на війні. *Ukrainer*, 2023. URL : <https://ui.org.ua/artists/pavlo-vyshebaba/> (дата звернення 23.03.2025).
65. Фещук В. Океани киплять від співу: 11 віршів про війну від закордонних поетів. *Культура читання і мистецтво книговидання*, 2022. URL : <https://chytomo.com/okeyny-kypliat-vid-spivu-11-virshiv-pro-vijnu-vid-zakordonnykh-poetiv/> (дата звернення 28.03.2025).
66. Цолін Д. Віра крізь біль: поезія війни. *Патріярхат*, 2024. URL : <https://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/vira-kriz-bil/> (дата звернення 30.03.2025).
67. Шайнюк Я. На кожне покоління припадає своя війна : поезія в час війни. *Національна спілка письменників України*, 2020. URL :

https://nspu.com.ua/novini/na-kozhne-pokolinnya-pripadaie-svoya-vijna-po-eziya-v-chas-vijni/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 25.03.2025).

68. Яворський О. Дві поетичні збірки українських поетів вийдуть у престижних американських видавництвах. *#ШоТам*, 2024. URL : https://shotam.info/dvi-poetychni-zbirky-ukrainskykh-poetiv-vyydut-u-prestyzhnykh-amerykanskykh-vydavnytstvakh/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.03.2025).
69. Якимчук С. Семеро митців з Прикарпаття – серед номінантів другого туру Шевченківської премії у 2025 році. *PRAVDA: Новинна агенція у Івано-Франківську. Актуальні новини у Західній Україні*. URL : https://pravda.if.ua/semero-mytcziv-z-prykarpattya-sered-nominativ-drugogo-turu-shevchenkivskoyi-premiyi-u-2025-roczy/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 26.03.2025).
70. Яковленко К. Поезія емоційного факту. Інтерв'ю з поеткою та волонтеркою Галиною Крук. *Суспільне Культура*, 2023. URL : <https://suspilne.media/culture/413172-poezia-emocijnogo-faktu-intervu-z-poetkou-ta-volonterkou-galinou-kruk/> (дата звернення 29.03.2025).